

Milieu-inventarisatie
zeeweringen
Oosterschelde

ten behoeve van de beoordeling van de m.e.r.-plicht

004793 2000 PZDT-R-00112 inv

Milieu-inventarisatie zeeeringen Oosterschelde, v

Colofon

Opgesteld in opdracht van: Projectbureau Zeeweringen,
Werkgroep Beheer en Bestuur

Auteurs: Bouwdienst Rijkswaterstaat, Hoofdafdeling Waterbouw
M.E. van Boetzelaer, M.A. Graafland, A. Bartels

Datum: 11 mei 2000 (versie 5, concept)

Document: ZEEW-R-99005

Inhoud

1. Inleiding	3
2. Probleem en doelstelling milieu-inventarisatie	4
2.1. Probleem.....	4
2.2. Milieu-effectrapportage	4
2.3. Het doel van het rapport.....	5
2.4. Beleidskader	5
3. Huidige situatie en toekomstige ontwikkelingen	7
3.1. Inleiding	7
3.2. Algemene gegevens	7
3.3. Landschap	7
3.4. Natuurwaarden	9
3.5. Cultuurhistorische elementen	13
3.6. Recreatie	14
3.7. Visserij.....	16
3.8. Woon- en leefmilieu	16
3.9. Oppervlaktewater Oosterschelde	16
3.10. Bescherming gebieden.....	16
4. Ingreep	18
4.1. Algemeen.....	18
4.2. Nieuwe harde bekleding	18
4.3. Niet-harde bekleding (met taludwijziging).....	19
5. Effecten en potentiële waarden	20
5.1. Inleiding	20
5.2. Landschap	20
5.3. Natuurwaarden	21
5.4. Cultuurhistorische elementen	28
5.5. Recreatie	28
5.6. Woon- en leefmilieu	30
5.7. Oppervlaktewater.....	30
5.8. Aanwijzingen voor de uitvoering.....	30
6. Conclusies	31
Toelichting bij tabel A.....	35
Toelichting bij tabel B.....	35
bijlage 1 Reeds uitgevoerde natuurontwikkelingsprojecten langs de Oosterschelde	36
bijlage 2 Nog uit te voeren natuurontwikkelingsprojecten langs de Oosterschelde.....	37
bijlage 3 Groene dijken en kleidijken langs de Oosterschelde	38

1. Inleiding

Een groot deel van de dijken langs de Zeeuwse wateren wordt aan de zijde van het water gekarakteriseerd door een glooiing met een toplaag van zetsteen. Deze toplaag is grotendeels ontworpen op basis van ervaring. Uit onderzoek van de Technische Adviescommissie voor de Waterkeringen (TAW) is gebleken dat zich onder bepaalde omstandigheden problemen kunnen voordoen met de sterkte van gezette steenbekledingen. Dat geldt voor delen van de gehele Nederlandse kust. De belangrijkste problemen doen zich voor in de provincie Zeeland.

Voor de aanpak van de te verbeteren dijkvakken in Zeeland is in 1997 het project Zeeweringen opgezet. De opdracht van het projectbureau Zeeweringen is 'het waar nodig (doen) verbeteren van de met steen beklede onderdelen van het buitentalud van de zeeweringen in Zeeland'. Deelnemende partijen in dit project zijn Rijkswaterstaat, de Provincie Zeeland en de Zeeuwse Waterschappen (Zeeuwse Eilanden, Zeeuws-Vlaanderen).

In het project Zeeweringen zijn en worden eerst de dijken langs de Westerschelde verbeterd. Daarbij is voor de afweging van een aantal milieu-aspecten bij de keuze van de nieuwe dijkbekleding een milieu-inventarisatie opgesteld. In navolging daarvan is voor de dijken langs de Oosterschelde een vergelijkbare milieu-inventarisatie opgesteld. De resultaten hiervan zijn in het onderhavige rapport weergegeven.

Dit rapport dient tevens als basis voor de beoordeling door het bevoegd gezag in het kader van de Wet op de Waterkering, namelijk GS in de provincie Zeeland, of er sprake is van de plicht tot het doorlopen van de m.e.r.-procedure in het kader van de besluitvorming (vaststelling en goedkeuring) over de plannen tot verbetering van de zeeweringen langs de Oosterschelde.

(Bij dit rapport horen 2 tabellen:

- tabel A: een overzicht van de geïnventariseerde gegevens per dijkvak
- tabel B: een overzicht van de voorstelde constructie-alternatieven per dijkvak)

2. Probleem en doelstelling milieu-inventarisatie

2.1. Probleem

Voor de dijktrajecten langs de Oosterschelde waarvan de bekleding van de dijk moet worden verbeterd, moet worden vastgesteld of de procedure volgens het Besluit milieu-effectrapportage ter uitvoering van het hoofdstuk Milieu-effectrapportage van de Wet milieubeheer (verder genoemd: Besluit m.e.r.) moet worden doorlopen [19].

2.2. Milieu-effectrapportage

In onderdeel C van de bijlagen bij het Besluit m.e.r. zijn de activiteiten opgenomen ten aanzien waarvan het maken van een milieu-effectrapport verplicht is. In onderdeel D van de bovengenoemde bijlagen zijn de activiteiten opgenomen ten aanzien waarvan door het bevoegd gezag per geval moet worden beoordeeld of het maken van een milieu-effectrapport verplicht is.

Voor de verbetering van de zeeweringen is de m.e.r.-procedure gekoppeld aan het goedkeuringsbesluit ex artikel 7 Wet op de Waterkering.

In de onderdelen C en D van het Besluit m.e.r. 1999 [19] is voor de relevante activiteiten aan de dijken langs de Oosterschelde het volgende opgenomen ten aanzien van de m.e.r.-(beoordelings)plicht.

Onderdeel C → m.e.r.-plichtige besluiten

Nr.	Activiteit	Gevallen
12.2	De wijziging of uitbreiding van: a. een zee- of deltadijk, of b. (n.v.t.)	In gevallen waarin de activiteit betrekking heeft op: 1. een wijziging of uitbreiding van een zee- of deltadijk van 5 kilometer of meer en een wijziging van het dwarsprofiel van de zee- of deltadijk van 250 m ² of meer, of 2. (n.v.t.)

Ten behoeve van het verbeteren van de zeeweringen zal de bestaande bekleding worden vervangen of worden overlaagd. De nieuwe bekleding zal over het algemeen een grotere dikte krijgen, maar deze ligt hooguit in de orde van enkele decimeters. Dit betekent dat in geen enkel geval het dwarsprofiel van de dijk met meer dan 250 m² zal wijzigen. Deze drempel wordt dus niet overschreden. Omdat beide drempels overschreden moeten worden voor de m.e.r.-plicht, is de drempel gericht op de lengte van het dijktraject niet meer relevant. De conclusie is dat er voor de verbetering van de zeeweringen langs de Oosterschelde geen sprake is van m.e.r.-plicht.

Onderdeel D → m.e.r.-beoordelingsplichtige besluiten

Nr.	Activiteit	Gevallen
12.1	De wijziging of uitbreiding van: a. een zee- of deltadijk, of b. (n.v.t.)	

In onderdeel D zijn voor de wijziging of uitbreiding van de dijk geen drempels opgenomen. Geconcludeerd kan daarom worden dat het verbeteren van de bekleding van de zeeweringen langs de Oosterschelde m.e.r.-beoordelingsplichtig is.

2.3. Het doel van het rapport

In het licht van de m.e.r.-beoordelingsplicht dient dit rapport in de eerste plaats voor Gedeputeerde Staten van Zeeland als basis om te kunnen besluiten of en, zo ja, welke van de geïnventariseerde dijktrajecten langs de Oosterschelde de procedure voor de milieu-effectrapportage moeten doorlopen indien de bekleding ervan moet worden verbeterd.

In de tweede plaats geeft het rapport voor degenen die het ontwerp van de te verbeteren bekledingen moeten voorbereiden, aan bij welke dijkvakken uit welke constructie-alternatieven zou moeten worden gekozen om de negatieve milieu-effecten zoveel mogelijk te beperken of om de voorwaarden te scheppen voor de ontwikkeling van meer waarden dan nu aanwezig zijn. De natuurwaarden krijgen daarbij veel aandacht, maar ook de aspecten landschap, cultuurhistorische waarden, recreatie en woon- en leefmilieu zijn in de beschouwing opgenomen.

In de derde plaats is dit rapport bedoeld om inzicht te geven in de mate waarin de uit te voeren werken conflicten kunnen geven met andere functies.

2.4. Beleidskader

Bij het verbeteren van de bekledingen van de zeekeringen zijn de volgende beleidskaders van belang.

- Derde en vierde nota waterhuishouding (NW3 en NW4)

Wat betreft het rijksbeleid werd in de Derde nota waterhuishouding [17] voor oevers en buitendijkse gebieden aanvullend beleid geformuleerd. Dit betrof o.a. het volgende:

- "bij ieder ingrijpen in het oevermilieu, zoals aanleg van of onderhoud aan de oeververdediging, houdt de beheerder ook rekening met andere belangen dan stikt waterstaatskundige - recreatie, visserij, natuur, bos en landschap - en met het goed functioneren van het watersysteem;"
- "de waterbeheerders gaan door met de ontwikkeling en het aanleggen van milieuvriendelijke verdedigingsmethoden van oevers...."

Als tussendoelstelling voor 1995 is in de derde nota waterhuishouding o.a. opgenomen:

"bij ieder ingrijpen in het oevermilieu is rekening gehouden met de functies van oever, water en land, en met duurzaam functioneren van het watersysteem."

De hoofddoelstelling van de Vierde nota waterhuishouding [18] is: "Het hebben en houden van een veilig en bewoonbaar land en het instandhouden en versterken van gezonde en veerkrachtige watersystemen, waarmee een duurzaam gebruik blijft gehandhaafd." In de NW4 worden de lijnen die in de NW3 zijn uitgezet, benadrukt en doorgezet. Daarbij pleit de NW4 voor meer samenhang tussen de verschillende belangen en schept ruimte voor gebiedsgericht maatwerk.

In de regionale uitwerking voor de Zuidelijke Delta wordt voor de Oosterschelde een verkenning van de mogelijkheden voor versterking van het estuariene karakter door een aangepast inlaatbeheer van rivierwater vanuit het Volkerak-Zoommeer voorgesteld (creëren van een geleidelijke overgang van zout naar zoet).

Verder hebben door het aanbrengen van de kering in de Oosterschelde de grote geulen zandhonger waardoor zandplaten en schorren eroderen. De mogelijkheden voor schorvorming binnen de huidige begrenzing van de Oosterschelde zijn daardoor beperkt. In de planperiode zal onderzoek worden verricht naar de mogelijkheden om in delen van de Oosterschelde de zandhonger te stillen, waardoor er ter plaatse weer plaat- en schorvorming kan optreden. Daarnaast zullen binnendijks gebieden worden gecreëerd met vergelijkbare ecologische functies: de toekomstige gouden randen van de Oosterschelde (Plan Tureluur).

- Beleidsplan Oosterschelde

Het Beleidsplan Oosterschelde [26] kent de volgende hoofddoelstelling: "Het behoud en zo mogelijk versterking van de aanwezige natuurlijke waarden met inachtneming van de basisvoorwaarden voor een goed maatschappelijk functioneren van het gebied, waaronder met name de visserij wordt

begrepen."

Uit de ze doelstelling kan de volgende hiërarchie in functies worden afgeleid:

1. natuur
2. visserij
3. recreatie, scheepvaart, enz.

In het beleidsplan wordt gesteld dat de kwetsbaarheid van het ecosysteem van de Oosterschelde is toegenomen. Daarom wordt bij de toetsing van projecten en ontwikkelingen het voorzorgprincipe als uitgangspunt gehanteerd. Dit houdt in dat, wanneer op basis van de best beschikbare informatie bij de afweging sprake blijkt te zijn van duidelijke twijfel over het achterwege blijven van mogelijk belangrijke negatieve gevolgen voor het ecosysteem, het voordeel van de twijfel dan zal gaan in de richting van het behoud van de natuurfunctie.

Door de stuurgroep Oosterschelde is in 1991 en 1996 op basis van het Beleidsplan Oosterschelde het volgende geformuleerd met betrekking tot plannen van de gemeenten Goes en Reimerswaal om buitendijks fietspaden aan te leggen.

Voor de delen van het Oosterscheldegebied die in 1990 zijn aangewezen als natuurmonument, is een toegankelijkheidsregeling van kracht. Voor een deel van de slikken, die tegen de zeewering aan liggen, geldt een 'beperkte toegankelijkheid'. De stuurgroep stelt: "Teneinde verstoring van buitendijks foeragerende vogels te voorkomen is het in zijn algemeenheid niet gewenst de ontsluiting van de aangrenzende dijken bij beperkt toegankelijke gebieden te verbeteren. Een en ander is uitwerking van de in het Beleidsplan Oosterschelde aangegeven noodzaak te komen tot regulering van de betreding van het intergetijdgebied, teneinde verstoring te voorkomen." [21], [27]

- *Streekplan Zeeland*

In het streekplan Zeeland [20] gaat het beleid voor de Oosterschelde uit van een hoofddoelstelling waarin de natuur het primaat heeft. Ondergeschikt aan het primaat van de natuur zijn de visserijfunctie, gevolgd door de overige functies zoals recreatie en scheepvaart. De Oosterschelde heeft potenties voor extensieve recreatievormen, vooral in de zin van recreatief medegebruik (natuurgerichte recreatie en maritieme cultuurhistorie). De status van Nationaal Park kan daarbij een verbindend kader vormen. Momenteel is het natuurgebied Oosterschelde per 1 maart 1999 aangewezen als nationaal park in oprichting.

Rond de Oosterschelde wordt vanwege het beoogde karakter van de toeristische ontwikkeling en in de lijn van het beleidsplan Oosterschelde 1995 een terughoudend beleid ten aanzien van grootschalige verblijfsrecreatieve bedrijven gevoerd. Uitbreiding en nieuwvestiging in de recreatieconcentraties rond de Oosterschelde zijn gebonden aan een maximum van 75 verblijfseenheden. Bij nieuwvestiging in de recreatieconcentraties Ouwerkerk, Wissenkerke, Colijnsplaat, en Wemeldinge dient de invloed op het Oosterscheldesysteem nadrukkelijk bij de afwegingen te worden betrokken.

Verder staat, indien van toepassing, het behoud van karakter en openheid van de Oosterschelde centraal.

- *RWS beheersvisie voor de schorren in Westerschelde en Oosterschelde (nog niet gereed)*

Het areaal aan schor in zowel de Oosterschelde als de Westerschelde neemt af. Door RWS Directie Zeeland wordt op dit moment een beheersvisie opgesteld die aangeeft hoe met de schorren om moet worden gegaan.

Naast deze beleidsplannen ligt het integrale karakter ook vast in de *Wet op de waterkering*. Bij het tot stand brengen van een plan, dat in het kader van deze wet wordt opgesteld, moet rekening worden gehouden met alle bij de uitvoering van het plan betrokken belangen, waaronder die van landschap, natuur, cultuurhistorie, volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en milieu.

3. Huidige situatie en toekomstige ontwikkelingen

3.1. Inleiding

In deze milieu-inventarisatie is voor een aantal aspecten de huidige situatie geïnventariseerd, waarbij is gekozen voor een integrale benadering. De aspecten zijn gekozen die enerzijds van belang zijn op en direct langs de zeeweringen van de Oosterschelde en anderzijds van belang zijn bij het beoordelen of er sprake kan zijn milieu-effecten van de ingreep. De inventarisatie is globaal, dat wil zeggen vergelijkbaar met de diepgang van een startnotitie. De resultaten van de inventarisatie zijn samengevat in tabel A.

De inventarisatie is afgestemd op de ingreep. De ingreep betreft de verbetering van de bekleding van de glooiing op het buitentalud van de dijk of eventueel het verflauwen van dit deel van het talud. Het hoogste deel van het buitentalud, de kruin en het binnentalud vallen buiten de ingreep. De beschrijving van de huidige situatie is hierom vooral gericht op het buitentalud. Daarnaast is ten eerste ook aandacht besteed aan het aan de dijk grenzende voor- en achterland, vooral vanwege de functie als broed- en hoogwatervluchtplaats voor vogels, en ten tweede aan het woon- en leefmilieu in het directe achterland vanwege de mogelijke beïnvloeding door transport van materieel en materialen. Ook is aandacht aan recreatieve en cultuurhistorische aspecten besteed.

3.2. Algemene gegevens

Alle dijkvakken zijn in beheer bij het waterschap Zeeuwse Eilanden; behalve de Grevelingendam, de Philipsdam, de Oesterdam, de Zandkreekdijk, het kanaal door Zuid-Beveland en de dammen van de Oosterscheldedekering die in beheer zijn bij Rijkswaterstaat Directie Zeeland. In kolom 1 van tabel A is de naam van de polder, die door de dijk wordt beschermd, opgenomen.

Voor deze milieu-inventarisatie is de waterkering langs de Oosterschelde ingedeeld in dijkvakken. Daarvoor is de indeling uit het Handboek voor hydraulische randvoorwaarden voor primaire waterkeringen [22] overgenomen. De nummering die bij deze dijkvakken hoort, is weergegeven in tabel A. Op de kaarten is deze nummering als referentie gebruikt.

In kolom 3 is de *globale* lengte van het dijkvak opgegeven. Deze is vanaf de topografische kaart 1:25.000 opgemeten; dat betekent dat het om een orde van grootte gaat.

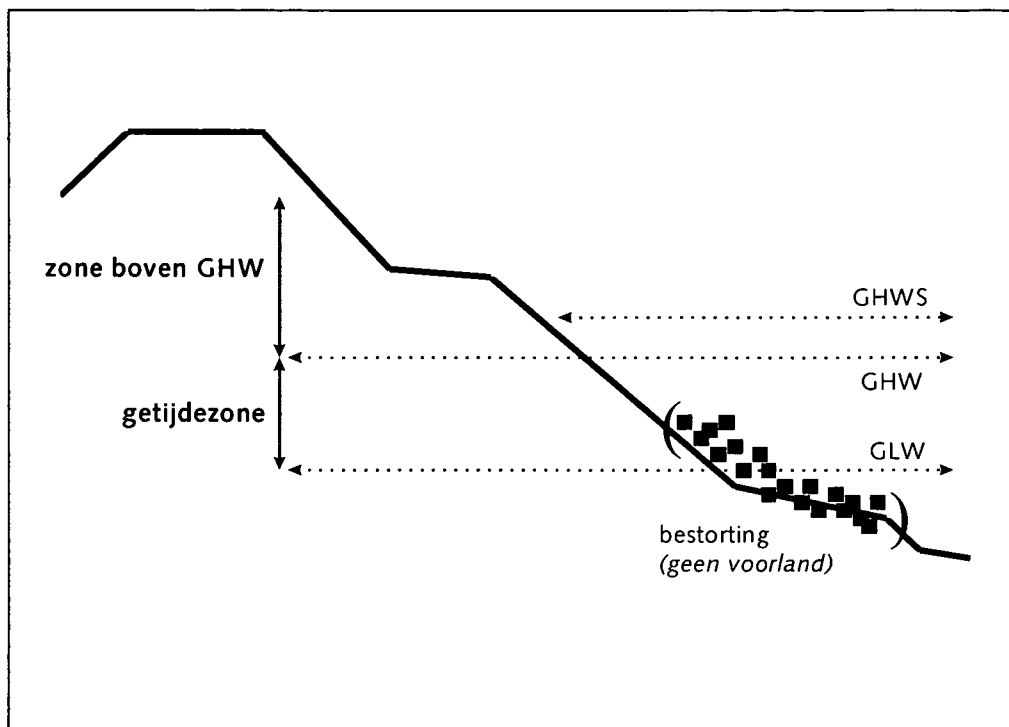
3.3. Landschap

In het landschap van Zeeland is op het niveau van de oude eilanden de inpolderingsgeschiedenis duidelijk zichtbaar in het patroon van polderdijken en zeedijken. Op een niveau lager is, gaande langs de dijken, de hoge mate aan visuele afwisseling opvallend, veroorzaakt door de verandering van plaats langs het estuarium, de wisseling in expositie, de wisselende situatie vóór de dijk (schor, slik, open water) en het diverse gebruik van dijkbekledingsmaterialen.

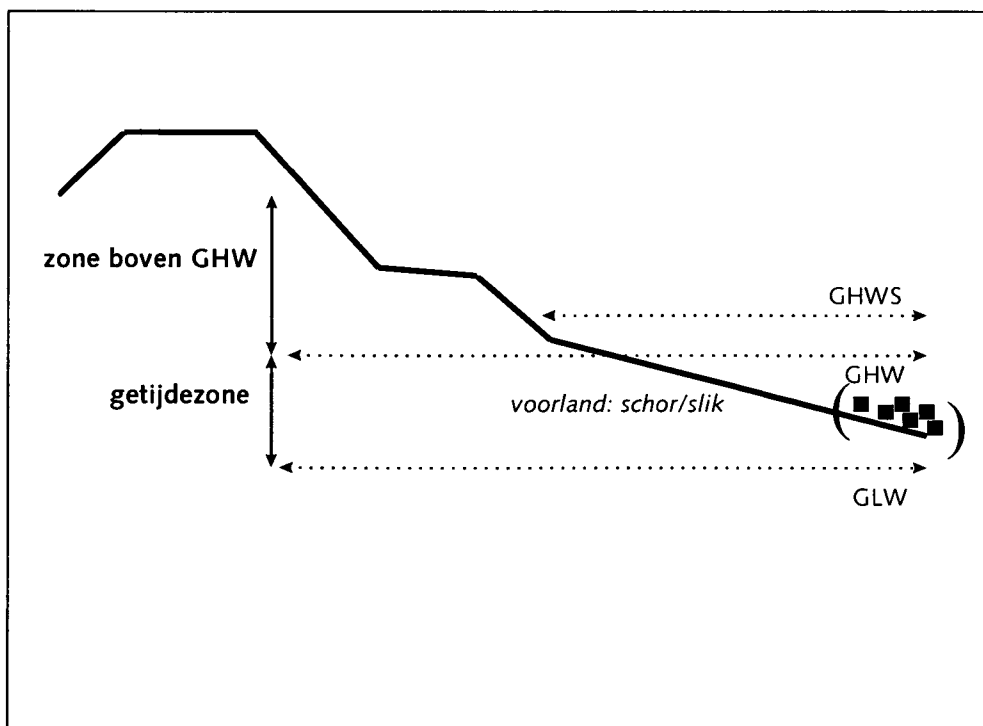
Langs de Oosterschelde liggen alleen dijken met harde bekleding; kleidijken of groene dijken komen langs de Oosterschelde niet voor (Bosch en Slabbers, 1998). Het dijkprofiel bestaat van boven naar beneden in de regel uit een kruin, een bovenbeloop en een buitenberm; daaronder volgt een steenglooiing. Het merendeel van de Oosterscheldekust (ca. 80%) heeft een zekere vorm van bestorting onderaan de glooiing (kreukelberm), variërend van een min of meer verspreide stort van puin en keien op slikken tot een robuuste oeververdediging van blokken langs een geulhelling die ver onder de laagwaterlijn doorloopt (zie figuur 1). Bij een aantal dijktrajecten ligt er schor of slik voor de dijk (figuur 2).

Van de dijken langs de Oosterschelde is de kruin, het bovenbeloop en de buitenberm doorgaans met gras begroeid, daaronder is het dijktaalud verhard. Voortdurend herstelwerk met verschillende materialen heeft het verharde deel van de dijk in de loop van de tijd een voor de Oosterschelde karakteristiek lappendekenpatroon gegeven. De taluds van de dijken hebben over het algemeen een helling van 1:3 à 1:4.

figuur 1 Type dijkprofiel zonder voorland, al of niet met kreukelberm

figuur 2 Type dijkprofiel met voorland, al of niet met kreukelberm

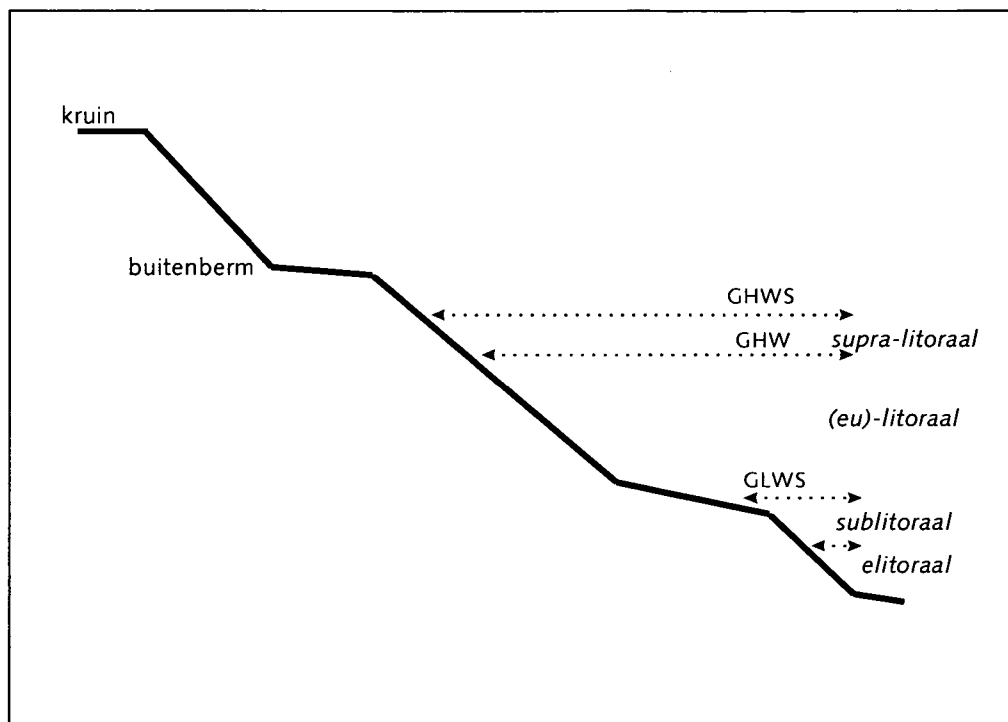
3.4. Natuurwaarden

3.4.1. Inleiding

In paragraaf 3.3 zijn de dijkprofielen beschreven die langs de Oosterschelde voorkomen. Samenhangend met het profiel en met de hydrologische situatie kunnen er op de dijk verschillende zones worden onderscheiden. Hun ligging en biologische benaming is weergegeven in figuur 3.

- Supralitoraal (spatwaterzone, zone boven GHW):
de zone die is blootgesteld aan het spatwater van de golven tijdens hoogwater,
- Eulitoraal (getijdezone):
de zone tussen de gemiddelde hoogwaterlijn en de uiterste laagwaterlijn bij springtij,
- Sublitoraal:
de zone die aan de bovenkant wordt begrensd door de uiterste laagwaterlijn bij springtij; de ondergrens is de diepte waaronder algengroei niet meer mogelijk is vanwege een tekort aan licht,
- Elitoraal:
deze zone wordt door het afwezig zijn van licht gekenmerkt door uitsluitend de aanwezigheid van dieren.

figuur 3 Benaming biologische zonering buitenzijde dijk

Op het deel van het buitentalud waar de verbetering van de dijkbekledingen kan plaatsvinden, is ten aanzien van mogelijk aanwezige natuurwaarden een tweetal zones van belang:

1) de getijdezone, en

2) de spatwaterzone of zone boven gemiddeld hoogwater (zone boven GHW).

De getijdezone zal hierna worden behandeld. Van de zone boven GHW zijn geen gegevens voorhanden. Verzamelen van deze gegevens moet in het veld gebeuren en is daarom arbeidsintensief. Om te voorkomen dat een te uitgebreid onderzoek in gang wordt gezet, zal hiermee worden gewacht tot bekend is hoeveel kilometer dijk langs de Oosterschelde moet worden verbeterd. Naast de dijk zelf wordt hierna ook aandacht besteed aan het voor- en het achterland van de dijk.

In het kader van landelijke activiteiten omtrent natuurvriendelijke oevers wordt in de Zeeuwse Deltawateren sinds 1980 hiernaar onderzoek gedaan. Veel van de hier gepresenteerde informatie is op dit onderzoek gebaseerd.

3.4.2. Getijdezone op de dijk

Algemeen

In de getijdezone bevindt zich op de dijk over het algemeen een specifiek milieu. Dat wordt primair bepaald door de hydrologische situatie met eb en vloed. In de tweede plaats speelt het harde bekledingsmateriaal, dat op een groot deel van de dijken in deze zone voorkomt, een rol. Op het harde substraat komen levensgemeenschappen voor, die onder natuurlijke omstandigheden voorkomen langs de Atlantische rotskusten. Voor Nederland zijn deze levensgemeenschappen bijzonder en gaat het om een niet natuurlijke situatie. Onder natuurlijke omstandigheden kunnen veen- en kleibanken dezelfde functie vervullen als de harde bekleding, maar dat doet zich slechts zeer plaatselijk voor.

De flora bestaat uit een groot aantal soorten zeeieren. De fauna bestaat uit zeer uiteenlopende levensvormen, waaronder zeepokken, alikruiken, mosselen, oesters, kreeftachtigen, zeesterren, anemonen, poliepen en sponzen. Afhankelijk van de bestandheid van de flora en fauna tegen uitdroging, golfslag, stroming en dergelijke bevinden zij zich op een specifiek gedeelte van de dijkglooiing. Op een goed begroeide dijkglooiing ontstaat daarom een zonerings van organismen. De ecologische waarde van het bekledingsmateriaal op de glooiing wordt feitelijk bepaald door drie aspecten: het water vasthoudend vermogen, de aanwezigheid van holten en spleten en een grote oppervlakte-ruwheid. Dit laatste bevordert het kolonisatieproces door de organismen.

Behalve de dijkbekleding zijn ook factoren als de golfslag en de mate van sedimentatie op het dijktaalud en de mate van invloed van de getijdebeweging op het dijktaalud bepalend voor de mogelijkheden voor (verbetering van) de natuurwaarden. Door een geschikte keuze van het bij de verbetering van de glooiing te gebruiken bekledingsmateriaal, kan ervoor worden gezorgd dat de aanwezige potenties voor natuurwaarden in de getijdezone beter worden benut.

Gebruikte gegevens voor de milieu-inventarisatie

De totale kustlijn van de Oosterschelde bedraagt ca. 220 km (inclusief deltadammen). Van ca. 170 km zijn de natuurwaarden in de getijdezone onderzocht [3], [13]. Daarvan heeft ca. 140 km een kreukelberm (ca. 80%). Van de glooiing is gemiddeld 90% begroeid, de kreukelberm is overal begroeid. Om een indruk te geven van de omvang van de begroeiing, is in tabel 1 per deelgebied de oppervlakte begroeid substraat aangegeven.

tabel 1 Oppervlakte begroeiing op de dijken met harde bekleding

Deelgebied	Begroeide glooiing (ha)	Begroeide kreukelberm (ha)
St. Philipsland	9	2
Tholen	39	10
Zuid-Beveland	23	11
Noord-Beveland	30	8
Schouwen-Duivenland	45	19
<i>Totaal</i>	<i>146</i>	<i>51</i>

Van de begroeiing van de harde dijkglooiingen langs de Oosterschelde is één recente overzichtskartering beschikbaar uit 1997, die alle dijkvakken langs de Oosterschelde beslaat [3]. De onderhavige milieu-inventarisatie is wat betreft de natuurwaarden in de getijdezone gebaseerd op de gegevens van deze kartering.

Op grond van de soortensamenstelling en de bedekking van de vegetaties, en het aantal en de typen levensgemeenschappen die voorkomen, is in [3] een typering opgesteld (zie kader), die de

natuurwaarde van de begroeiing (incl. fauna) aangeeft. In de typering is onderscheid gemaakt tussen de natuurwaarde van dijken met een kreukelberm en dijken zonder kreukelberm. Over het algemeen 'scoort' een dijkvak met kreukelberm hoger dan een dijkvak zonder. De kreukelberm zorgt namelijk voor de aanwezigheid van soorten uit de infralitorale rand. Met behulp van deze typering is aan ieder dijkvak een type toegerekend (tabel A).

Typering natuurwaarden op de dijken in de getijdezone volgens [3]:

Dijken zonder kreukelberm

Type 1 → Kale of soortenarme dijkvakken met over het algemeen weinig mogelijkheden voor natuurontwikkeling.

Type 2 → Soortenarme dijkvakken, met enkele slecht ontwikkelde levensgemeenschappen. Hogere natuurwaarden zijn mogelijk bij aanpassing van de glooiing.

Type 3 → Dijkvakken met zonering van redelijk ontwikkelde levensgemeenschappen. Een ontwikkeling naar type 4 is in een aantal gevallen denkbaar.

Type 4 → Dijkvakken met zonering van rijk ontwikkelde levensgemeenschappen (climaxstadia) of redelijk ontwikkelde levensgemeenschappen (type 3) met aanwezigheid van *Pelvetia canaliculata* (Groefwier) en/of *Actinia equina* (Paarde-anemoon).

Dijken met kreukelberm

Type 5 → Kale of soortenarme dijkvakken met over het algemeen weinig mogelijkheden voor natuurontwikkeling.

Type 6 → Dijkvakken met soortenarme glooiingen en redelijk soortenrijke kreukelberm, natuurontwikkeling is mogelijk.

Type 7 → Dijkvakken met zonering van redelijk ontwikkelde levensgemeenschappen. Een ontwikkeling naar type 8 is in een aantal gevallen denkbaar.

Type 8 → Dijkvakken met zonering van rijk ontwikkelde levensgemeenschappen of redelijk ontwikkelde levensgemeenschappen (type 7) met aanwezigheid van *Pelvetia canaliculata* (Groefwier) en/of *Actinia equina* (Paarde-annemoon).

Huidige natuurwaarden op de dijken langs de Oosterschelde

De hoogste natuurwaarden op hard substraat in de getijdezone worden in Nederland gevonden in de Oosterschelde. Van de wieren komen op de dijken (inclusief de sublitorale zone) in de Oosterschelde bijna 150 soorten voor. Dit is bijna driekwart van alle in Nederland op stenen voorkomende wieren. Het ontbreken van sterke branding, van slib- en zandrijk water en van wisselingen in het zoutgehalte hebben bijgedragen aan deze rijkdom van de Oosterschelde.

Uit de kartering [3] blijkt dat slechts van een zeer beperkt aantal dijkvakken de huidige natuurwaarde wordt gekarakteriseerd door een zeer goed ontwikkelde begroeiing. Een zeer goed ontwikkelde begroeiing *zonder* kreukelberm (type-4) komt voor langs een gedeelte van de Suzannapolder op Tholen. Een zeer goed ontwikkelde begroeiing *met* kreukelberm (type 8) komt voor langs de Zandkreekdam, gedeeltes van de Jonkvrouw Annapolder, Katspolder en L. Abrahamspolder op Noord-Beveland, een gedeelte van de Koudekerkse inlaag en de Polder Schouwen op Schouwen-Duiveland, een gedeelte van de Willempolder op St. Philipsland en een gedeelte van de Margarethapolder op Tholen.

Redelijk goed ontwikkelde begroeiingen (type 3 en 7) komen meer voor maar toch nog op een beperkt aantal dijkvakken. Deze dijkvakken liggen voornamelijk op Schouwen-Duiveland, langs de Philipsdam, enkele gedeeltes op Tholen en Zuid-Beveland.

Driekwart van de dijken langs de Oosterschelde hebben een soortenarme begroeiing of zijn kaal (type 1, 2, 5 en 6).

3.4.3. Voor- en achterland

Algemeen

Aan de buitenzijde van de waterkeringen ligt de Oosterschelde. Deze maakte tot in de vorige eeuw deel uit van het Schelde-estuarium; na afsluiting bij Rilland-Bath ten behoeve van de aanleg van de spoorlijn werd de Oosterschelde een zee-arm. Kenmerkend is dat door de getijdewerking schorren, slikken en platen zijn ontstaan, afgewisseld door diepe getijdegeulen.

Schorren zijn de hooggelegen randgebieden van de getijdzone en liggen over het algemeen tegen de waterkering aan. Zij worden slechts af en toe geheel of gedeeltelijk overspoeld en zijn voorzien van een fijn vertakt krekensstelsel. De slikken en zandplaten vormen uitgestrekte oppervlakten van doorgaans kale of schaars begroeide gebieden met een vaak grillige structuur. Zij liggen tussen gemiddeld hoog- en laagwater. Op verschillende plaatsen liggen de slikken direct tegen de waterkering aan. De platen liggen niet direct tegen de waterkering aan. Als gevolg van de Deltawerken is in de Oosterschelde het areaal aan schor, slik en zandplaat afgenomen.

Ook aan de binnenzijde van de waterkering kunnen gebieden met natuurwaarden liggen. Op een aantal plaatsen komen er inlagen en karrevelden voor. Dit zijn gebieden die ingeklemd liggen tussen de zeedijk en de inlaagdijk die beide de primaire waterkering vormen. De gebieden zijn meestal (gedeeltelijk) uitgegraven; het materiaal is destijds gebruikt voor de aanleg van de inlaagdijk. Hierdoor zijn het natte gebieden die onder invloed staan van zoute kwel. Veel recenter zijn in een aantal gebieden achter de waterkering inrichtingsmaatregelen getroffen ten behoeve van natuurontwikkeling.

Hoogwatervluchtplaatsen, foerageergebieden en broedgebieden

Op het voorland vormen de schorren de groeiplaats voor zoutvegetaties en zijn van belang als hoogwatervluchtplaats (HVP), als foerageergebied (FG) en op enkele lokaties als broedgebied (BV) voor vogels. De slikken en platen zijn door het grote voedselaanbod van grote betekenis als kinderkamer en opgroeigebied voor mariene fauna (bijv. tong en garnalen) en als fourageergebied (FG) voor vogels. In het achterland zijn lokaties met voldoende rust van belang als hoogwatervluchtplaats (HVP) en broedgebied (BV). Deze lokaties correleren in veel gevallen met de aanwezigheid van inlagen.

In deze inventarisatie is opgenomen langs welke dijkvakken schorren, slikken, hoogwatervluchtplaatsen, foerageergebieden en broedgebieden liggen (tabel A). De gegevens zijn voor een belangrijk deel ontleend aan kaarten die voor deze milieu-inventarisatie zijn gemaakt door P. Meininger (RIKZ) (RIKZ/OS-99.814X).

- Hoogwatervluchtplaatsen

Langs een groot deel van de Oosterscheldekust liggen hoogwatervluchtplaatsen, verspreid buiten- en binnendijs. Verder zijn langs vrijwel de gehele zuidkust van de Oosterschelde (m.u.v. Noord-Beveland) en langs de gehele kust van Tholen plaatselijk belangrijke HVP's op het dijktaalud gelegen.

- Foerageergebieden

De foerageergebieden liggen aan de buitenzijde van de dijk en zijn vooral te vinden langs de kust van Tholen en Zuid-Beveland.

- Broedgebieden

De broedgebieden liggen daarentegen hoofdzakelijk binnendijs. Slechts op een enkele plaats ligt een broedgebied buitendijs. Het grootste deel van de broedgebieden ligt op Schouwen-Duiveland. Op de andere eilanden liggen verspreid enkele broedgebieden. In tabel A is in een aparte kolom opgenomen waar buitendijs extra kwetsbare broedplaatsen van plevieren liggen. Het gaat over een 15-tal lokaties verspreid over de eilanden, behalve St. Philipsland.

Natuurontwikkeling

In het kader van het NatuurBeleidsPlan zijn reeds op verschillende plaatsen op de voormalige eilanden rond de Oosterschelde natuurontwikkelingsplannen uitgevoerd. In '99 en de jaren daarna zal nog een aantal gebieden worden ingericht met als doel natuurontwikkeling. Vanwege de verbeteringswerkzaamheden aan de zeeweringen zijn de plannen van belang die (vrijwel) direct achter de dijk liggen.

Rond de Oosterschelde zijn vanaf 1989 de volgende natuurontwikkelingsgebieden reeds ingericht (zie ook bijlage 1):

- Schelphoek (westelijk deel)
- Zuidkust Schouwen
- Galgepolder Zierikzee
- De Val
- Krammersluizen
- Van Haaftenpolder
- bij Oesterdam
- damaanzet Oosterscheldekering

In '99 en de jaren daarna worden rond de Oosterschelde nog de volgende gebieden ingericht (zie ook bijlage 2):

- Zuidkust Schouwen
- Muijepolder/Heideweg
- Scherpenissepolder
- Schakerloopolder
- Klaas van Steelandpolder (uitvoering nog onzeker)
- Wanteskuupje (uitvoering nog onzeker).

3.5. Cultuurhistorische elementen

Bijzondere materialen

Bij de aanleg en de verbetering van de dijken zijn in de loop der eeuwen zeer verschillende materialen gebruikt. Na de eeuwenlange toepassing van rijsbeslag op klei en gebakken steen raakte in de 19e eeuw de zetsteen in gebruik. In de tweede helft van de 19e eeuw werden grote oppervlakten rijsbeslag vervangen door basalt, Vilvoordse, Doornikse en Lessinesche steen. Hierbij lag basalt meestal op de sterkst aangevallen plaatsen; de overige steensoorten lagen onder aan het talud.

In het begin van de 20e eeuw werd het beton geïntroduceerd, doch eigenlijk pas na de tweede wereldoorlog in vele type blokkenbekledingen toegepast, o.a. diaboolglooiing systeem Streefkerk, Haringmanblokken, systeem Leendertse, 'Pit' glooiing en Bleijkoglooiing. Na de tweede wereldoorlog kwamen ook asfaltproducten in gebruik, o.a. als voegvulling in steenglooiingen. Verder werden ook grint, mijnsteen, fosfor- en koperslakken en colloïdaal beton gebruikt.

De dijk zoals die nu is te zien, vormt een afspiegeling van het verleden. En hoewel er veel is verdwenen, ligt in het tracé en het profiel van de dijk en het materiaalgebruik een historische waarde opgeslagen. Wat het materiaalgebruik betreft is het moeilijk na te gaan, zeker voor de oudere materialen, of het er nog in de oorspronkelijke constructie ligt. Na de ramp van 1953 zijn veel dijken aangepast. Daarvan is bekend dat op sommige locaties oude materialen opnieuw zijn gezet. Op andere locaties zijn oude materialen blijven liggen, maar hoe oorspronkelijk die constructie is, is de vraag. De waarde van de bijzondere materialen ligt dus vooral in het materiaal op zich.

Van enkele plaatsen is bekend dat daar nog oude materialen liggen (tabel A). De gegevens zijn afkomstig uit het rapport Natuurvriendelijke waterkeringen langs de Oosterschelde [1].

Voormalige (landbouw)havens, nollen en diversen

In en langs de waterkeringen komen verschillende oude elementen voor zoals voormalige (landbouw)haventjes, oude vestingswerken, oude uitlaatwerken, veerdammen en steigers. Verder liggen langs de Oosterschelde een onregelmatig patroon van slikdammen en veel restanten van dijkvallen en nollen¹. Op enkele plekken staan nog muralmuurtjes op de dijk. Verder zijn ook op een aantal dijken palenrijen evenwijdig aan de waterlijn karakteristiek. Ook deze elementen geven iets weer van de historie van het gebied.

In de onderhavige inventarisatie is een aantal cultuurhistorische elementen opgenomen (tabel A). De gegevens zijn met name afkomstig uit rapport Natuurvriendelijke waterkeringen langs de Oosterschelde [1] en het Beeldkwaliteitsplan Oosterschelde [6].

3.6. Recreatie

Voor de provincie Zeeland als geheel is het toerisme een belangrijke bron van inkomsten. Langs de oevers van de Oosterschelde zijn ca. 20 havens aanwezig die als werk-, vis-, jacht- of vluchthaven worden gebruikt. Ook wordt het gebied bezocht door per trailer vervoerbare recreatievaartuigen, waaronder sportvisboten. Verschillende dijktrajecten zijn toegankelijk voor auto's en/of fietsers. De oever van de Oosterschelde wordt intensief gebruikt door sportvissers. Op diverse plaatsen langs de oever treft men dagrecreatie aan, waaronder het plankzeilen. Voor de duiksport is de Oosterschelde van internationale betekenis. Op een aantal plaatsen op de schorren en slikken mag zeegroente worden gesneden of zeeas worden gespuit [26]. Op een aantal plaatsen liggen verblijfsterreinen, zoals campings, direct achter de dijk.

3.6.1. De fiets en de auto op de dijk

Op een aantal trajecten langs de Oosterschelde ligt op of aan de buitenzijde van de dijk een verharde weg of fietspad. Deze trajecten liggen op Schouwen-Duiveland tussen de Oosterscheldekering en Schelphoek en langs de slikken van Viane, op St. Philipsland aan de noordkant (voormalige werkweg), op Tholen vanaf Gorishoek tot en met de Oesterdam, en op Zuid-Beveland tussen Goesse Sas en Wemeldinge. In tabel A zijn deze trajecten aangegeven.

3.6.2. Jachthavens

In de jachthavens en visboothavens langs, of in directe verbinding met, de Oosterschelde wordt in totaal ligplaats geboden aan ca. 2200 recreatievaartuigen (tabel 2) [8].

tabel 2 Jachthavens langs de Oosterschelde

'Eiland'	Plaats	Aantal
Schouwen-Duiveland	Burghsluis	120
Tholen	St. Annaland	275
	Stavenisse	175
Zuid-Beveland	Yerseke	250
	Wemeldinge	395
	Wilhelminadorp	270
	Goes	110
Noord-Beveland	Kats	100
	Colijnsplaat	500
<i>totaal</i>		<i>2195</i>

¹ Een nol is een oud kustverdedigingswerk loodrecht op de oever of een uitstekend overblijfsel van een voor het overige weggevalen dijk.

3.6.3. Duiksport

In de Oosterschelde ligt een groot aantal aantrekkelijke duikplaatsen. In Duikwijs Zeeland [9], een gids voor duikers, zijn de meest interessante daarvan opgenomen. Het gaat om ca. 35 plaatsen, allemaal gelegen langs de kust. Deze duikplaatsen zijn opgenomen in tabel A. De gids geeft aan dat behalve de genoemde 35 er nog meer plaatsen zijn om te duiken. In principe is het bijna overal mogelijk het water in te gaan. Maar de genoemde plaatsen zijn wel de meest interessante en meest gebruikte.

Om te mogen duiken is een vergunning of ontheffing nodig. Een vergunning is vijf jaar geldig. In 1995 bedroeg het totale aantal geldige vergunningen ruim 37.000 [4]; in 1999 is dit opgelopen tot ca. 43.000. Daarnaast kan een 'vierdaagse ontheffing' worden aangevraagd. Gemiddeld vragen jaarlijks ca. 1500 duikers deze ontheffing aan.

3.6.4. Zeegroente snijden en zeeas spitten

Het snijden van zeegroente en het spitten van zeeas in de Oosterschelde is aan regels gebonden en is slechts op een aantal aangewezen lokaties toegestaan.

Het snijden van zeegroente is, met een ontheffing, toegestaan op 8 lokaties langs de Oosterschelde (tabel 3). De lokaties zijn opgenomen in tabel A.

tabel 3 Lokaties voor het snijden van zeegroente

'Eiland'	Lokatie
Schouwen-Duiveland	schor bij Zierikzee ('t Stelletje)
	schor bij Viane
	Grevelingendam
St. Philipsland	schorren van Anna Jacobapolder Oost
	schorren van Anna Jacobapolder West
Tholen	schorren van St. Annaland
Zuid-Beveland	schor bij Rattekaai-west
Noord-Beveland	Oesterput

Het spitten van zeeas is ook alleen met een vergunning of ontheffing toegestaan op 15 lokaties (tabel 4). Ook deze lokaties zijn opgenomen in tabel A.

tabel 4 Lokaties voor het spitten van zeeas

'Eiland'	Lokatie	Opmerking
Schouwen-Duiveland	Schelphoek-Oost	
	Kurkenol-Zierikzee	
	't Stelletje	
	Hoek van Ouwerkerk	
	Grevelingendam	
St. Philipsland	Krabbenkreek	
Tholen	Stavenisse	
	Dortsman	
	Oesterdam	
Zuid-Beveland	Roelshoek	
	Krabbendijke	
	Yerseke	niet tegen de zeevering aan
	Kattendijke	
Noord-Beveland	Colijnsplaat	
	Sophiahaven	

3.6.5. Plankzeilen

Bijna de helft van de surfers in de Oosterschelde wordt in de Kom (ten oosten van de lijn Gorishoek-Yerseke) gesignaleerd. Het merendeel daarvan laat bij de Oesterdam hun plank te water. Verder wordt ook nabij Kattendijke, vanaf het strand nabij de Sophiahaven en in het lage zoute bekken van de Krammersluizen gesurfd.

3.7. Visserij

In de Oosterschelde zijn de schelpdierkweek (mosselen en oesters) en schelpdiervisserij (mosselzaad, kokkels en oesters) de belangrijkste vissserijactiviteiten. Daarnaast wordt gevist op o.a. platvis, sprot, garnaal, kreeft, harder, aal en ansjovis. De visserij op de Oosterschelde is voor een aantal aangrenzende gemeenten van groot belang. Dit geldt vooral voor Yerseke (gemeente Reimerswaal), het middelpunt van de schelpdierhandel en -verwerking [26].

Een deel van deze visserij is plaatsgebonden. Het gaat hierbij om het kweken en verwateren van mosselen en oesters waarvoor percelen in de Oosterschelde zijn aangewezen. Deze schelpdierpercelen liggen zowel tegen de dijken aan als geheel vrij daarvan. Daarnaast worden grote delen van de dijken langs de Oosterschelde gebruikt voor de visserij met vaste vistuigen, zoals fuiken, staand want en kreeftenkorren. Naast een aantal vastgestelde visvakken (waarvoor een privaatrechtelijke huurovereenkomst geldt) is het gebruik voor de vaste vistuigen vissers *buiten* deze vakken geheel vrij [16].

In tabel A is aangegeven waar schelpdierpercelen (mossel- en oesterpercelen) tegen de dijk aan of dicht in de buurt van de dijk liggen. Deze gegevens zijn ontleend aan correspondentie met het ministerie van LNV [16]. Bij het verbeteren van de dijkbekleding kunnen o.a. het uitgraven van de dijkteen, het storten van stenen in de kreukelberm en wellicht vertroebeling door vergraving gevolgen hebben voor deze schelpdierpercelen. Een zorgvuldige uitvoering van de verbetering is daarom van belang.

3.8. Woon- en leefmilieu

Op een aantal plaatsen liggen dorpen, campings of losse boerderijen direct of iets verder achter de te verbeteren waterkering (tabel A). Bij verbetering van de dijk zal, vooral vanwege mogelijke hinder tijdens de uitvoering, hiermee rekening moeten worden gehouden.

3.9. Oppervlaktewater Oosterschelde

De toevoer van verontreinigingen afkomstig van de grote en Brabantse rivieren is door de compartimentering van de Zeeuwse wateren sterk verminderd. De belasting met zware metalen en organische microverontreinigingen is in de jaren tachtig verder afgenomen. De zoetwaterbelasting is door de aanleg van de Philipsdam en de Oesterdam aanmerkelijk afgenomen. Nu wordt de zoetwaterbelasting grotendeels bepaald door de hoeveelheid neerslag en de uitslag van polderwater. Het zoutgehalte is in de gehele Oosterschelde hoog en vertoont weinig fluctuaties. De belasting met fosfor en stikstof is gehalveerd. Hierdoor wordt de waterkwaliteit van de Oosterschelde sterker dan voorheen bepaald door de kwaliteit van het water van de Noordzee/Voordelta en door verontreiniging binnen de Oosterschelde [26].

3.10. Bescherming gebieden

Hoewel bij natuurwaarden (paragraaf 3.4) hier al enige aandacht aan is besteed, is de beschermde status van bepaalde gebieden in de Oosterschelde hier nog eens samengevat.

- **Natuurmonument:** In 1990 heeft de minister van LNV belangrijke delen van de Oosterschelde aangewezen als (beschermd) (staats)natuurmonument en daarmee onder de werking van de Natuurbeschermingswet gebracht. In dit kader is voor deze delen een toegankelijkheidsregeling ingesteld, die ook op kaart is vastgelegd [14]. In relatie tot de milieu-inventarisatie betekent dit, dat een gedeelte van de Oosterschelde aangrenzend aan de dijk slechts beperkt toegankelijk is (zie ook tabel A).

- *Integraal milieubeschermingsgebied*: Conform een bepaling in de Wet milieubeheer dienen natuurmonumenten en wetlands als verplichte milieubeschermingsgebieden te worden aangewezen. Deze aanwijzing is van toepassing op vrijwel de gehele Oosterschelde, met uitzondering van enkele havens. Op grond hiervan is de Oosterschelde tevens aangewezen als stiltegebied.
- *Nationaal Park*: In februari 1999 is zo goed als de gehele Oosterschelde door de staatssecretaris van LNV in een regeling aangewezen als nationaal park in oprichting [15]. Ook enkele binnendijks gelegen gebiedjes vallen onder de regeling. Een daarvoor ingesteld overlegorgaan zal een beheers- en inrichtingsplan opstellen, dat te zijner tijd de basis vormt voor de beoordeling of het gebied Oosterschelde definitief als nationaal park zal worden aangewezen. De toelichting op de regeling zegt dat bij de inrichting en het beheer van het gebied het behoud, herstel en ontwikkeling van de potentiële en aanwezige natuurwaarden prevaleren boven alle ander ontwikkelingen. Verder wordt in de nationale parken voorlichting en natuur- en milieu-educatie ontwikkeld en gestimuleerd.

Daarnaast is er nog een aantal internationale verdragen.

- De *Convention of Wetlands of International Importance (Ramsar conventie)* van de Verenigde Naties heeft tot doel een halt toe te roepen aan de toenemende aantasting en verdwijning van de "wetlands" nu en in de toekomst. De definitie van wetlands is: 'het gebied waar water tijdens laag water niet boven de zes meter komt.' Nederland heeft verschillende gebieden aangemeld als wetland. Dit geldt o.a. voor de gehele Oosterschelde.
- De *Europese Vogelrichtlijn (79/409/EEG)* heeft betrekking op de instandhouding van alle natuurlijke in het wild levende vogelsoorten. Zij betreft de bescherming, het beheer en de regulatie van deze soorten. Een aantal bedreigde soorten wordt regelmatig in en rond de Oosterschelde aangetroffen. In het besef dat vogels vooral worden bedreigd door het verdwijnen of het in kwaliteit achteruitgaan van hun leefgebieden, dient een Lidstaat voor de instandhouding van deze soorten Speciale Beschermingszones (SBZ) aan te wijzen. Wat betreft de Vogelrichtlijn is de gehele Oosterschelde als SBZ aangemeld.
- De *Europese Habitatrichtlijn (92/43/EEG)* heeft als doel bij te dragen aan het waarborgen van de biologische diversiteit door het instandhouden van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna (uitgezonderd vogels). De Habitatrichtlijn is hiermee complementair aan de Vogelrichtlijn. Door het aanwijzen van Speciale Beschermingszones dient uiteindelijk een coherent Europees ecologisch netwerk ("Natura 2000") te worden gevormd. In de richtlijn is een lijst met typen habitats opgenomen die bescherming genieten. Estuaria, schorren en bij eb droogvallende slikken vallen hier o.a. onder. Procedureel dient elke lidstaat een lijst aan de Europese Commissie toe te zenden met vermelding van de in dit kader relevante habitats en inheemse soorten. Vervolgens zal de Europese Commissie een lijst vaststellen van gebieden van communautair belang, waarop gebieden met één of meer prioritaire typen natuurlijke habitats of één of meer prioritaire soorten staan aangegeven. Bedoelde gebieden dienen uiterlijk zes jaar na vaststelling van de lijst, door de lidstaten aangewezen te worden als Speciale Beschermingszones. Wat betreft de Habitatrichtlijn is de gehele Oosterschelde aangemeld als SBZ.

4. Ingreep

4.1. Algemeen

In het inventariserend onderzoek van de TAW is per dijkvak globaal geïnventariseerd wat de huidige veiligheidssituatie van de dijken langs de Oosterschelde is en welk deel van het talud eventueel zal moeten worden verbeterd. Van ca. 8 km dijk is de toestand dusdanig dat hiervan het talud in ieder geval zal moeten worden verbeterd. Van de overige dijken vindt momenteel nadere technische toetsing van de veiligheidssituatie plaats.

Dit betekent dat voor het grootste deel nog niet bekend is welke dijkvakken en welk deel van het talud moeten worden verbeterd. Het is dus nog niet mogelijk aan te geven wat de exacte ingreep per dijkvak is en welke typen bekledingen per dijkvak in aanmerking komen voor de verbetering.

In het vervolg is er in relatie tot de verbetering in zijn algemeenheid wel van uitgegaan dat er zoveel mogelijk op en vanaf het buitentalud zal worden gewerkt. Het vervoer van het benodigde materieel en de materialen zal per as gebeuren.

4.2. Nieuwe harde bekleding

In deze milieu-inventarisatie is ervan uitgegaan dat de ingreep zich beperkt tot alleen het vervangen of overlagen van de huidige harde bekleding. Er is daarbij aangenomen dat de gehele glooiing zal moeten worden verbeterd.

Binnen het projectbureau Zeeweringen wordt onderzocht welke typen constructies kunnen worden gebruikt voor het verbeteren van de dijkbekledingen met een nieuwe harde bekleding. Daarbij kunnen twee principe-oplossingen worden onderscheiden:

- het verwijderen van de huidige bekleding en het op een andere wijze terugbrengen van het vrijkomend materiaal of het aanbrengen van een nieuwe harde bekleding;
- het overlagen van de huidige bekleding met steenachtige materialen, eventueel vastgelegd met asfalt of beton.

In zijn algemeenheid zal de bekleding tot maximaal enkele decimeters dikker worden.

tabel 5 Harde constructie-alternatieven voor de verbetering van de dijkbekledingen (situatie begin 2000)

1.	Zetsteen op uitvullaag
	a) vrijkomende natuursteen (basalt, granietblokken)
	b) betonblokken (plat of gekanteld)
	c) koperslakblokken (alleen boven Gemiddeld Hoog Water)
	d) betonzuilen (basalton, pitzuilen en hydroblocks)
2.	Asfalt
	a) waterbouwasfaltbeton (boven GHW)
	b) open steenasfalt (boven GHW)
3.	Gepenetreerde bekledingen
	a) patroon gepenetreerde breuksteen/vrijkomende materialen (met asfalt of beton)
	b) vol-en-zat gepenetreerde breuksteen/vrijkomende materialen (met asfalt of beton)
4.	Losse breuksteen
5.	Overlagen
	a) losse breuksteen
	b) patroon gepenetreerde breuksteen/vrijkomende materialen (met asfalt of beton)
	c) vol-en-zat gepenetreerde breuksteen/vrijkomende materialen (met asfalt of beton)
6.	Bekleding van schanskorven
7.	Bekleding voor klei- of groene dijk

De selectie van constructies, die technisch mogelijk is op een bepaalde locatie, en de zwaarte van de constructie worden bepaald door de ontwerpcriteria als gevolg van de hydraulische belastingen op die locatie. De constructie-alternatieven zijn echter nog niet per locatie geselecteerd en ontworpen. Daarom wordt voor de bepaling van de effecten in de onderhavige inventarisatie uitgegaan van een algemene lijst met harde constructie-alternatieven, zoals die begin 2000 binnen het projectbureau Zeeweringen is opgesteld.

Er zijn inmiddels voor 13 verschillende bekledingstypen ontwerpregels beschikbaar. Drie daarvan zijn gebaseerd op het hergebruik van materiaal dat elders 'onvoldoende' is getoetst. Deze hergebruik-varianten hebben in principe de voorkeur boven de andere alternatieven. Het betreft:

- hergebruik van natuursteen (basalt, granietblokken)
- hergebruik van beton- en koperslakblokken, niet gekanteld
- hergebruik van beton- en koperslakblokken, wel gekanteld.

De totale lijst van beschikbare bekledingstypen is opgenomen in **tabel 5**.

4.3. Niet-harde bekleding (met taludwijziging)

Behalve het aanbrengen van een nieuwe harde bekleding is een andere principe-oplossing mogelijk: een niet-harde bekleding meestal in combinatie met verflauwing van het talud. (Ook deze wordt op zijn voor- en nadelen onderzocht binnen het projectbureau.) Er zijn 2 hoofdvarianten. Beide hoofdvarianten hebben als bekleding een kleidek. De aanleg en het beheer krijgt echter vorm vanuit twee verschillende invalshoeken:

A) Groene dijk:

Een groene dijk heeft een kleidek als bekleding waarvan de erosiebestendigheid mede wordt verschaft door de begroeiing erbovenop. Een soortenrijke begroeiing met een diepe, gevarieerde beworteling biedt zowel een hoge erosiebestendigheid als een hoge ecologische waarde. Het beheer van de groene dijk dient op zo'n soortenrijke begroeiing afgestemd te zijn.

Bij een groene dijk wordt een zo natuurlijk mogelijk overgang van de vegetatie op de dijk naar de vegetatie op het voorland (schor) - een groene dijk komt achter een voorland het meest tot zijn recht - beoogd. In verband met deze overgang voldoet in principe een zo flauw mogelijk talud het beste. Vanwege de ligging aan een voorland moet de keuze van het talud echter een afweging zijn tussen het verkrijgen van een geleidelijke overgang en het ruimtebeslag op het schor. Een talud van 1:6 (in de golfaanvalzone) wordt als meest steil gezien.

B) Kleidijk:

Bij een kleidijk wordt de kleibekleding aangelegd vanuit een technische invalshoek. De bekleding wordt zo gedimensioneerd dat het kale kleidek op zich kan voldoen aan de veiligheidseisen. Het bijbehorende talud wordt in principe zo steil mogelijk gehouden. Het beheer is vooral gericht op het instandhouden van de erosiebestendigheid en dikte van het kleidek op zich. De eventuele vegetatie op de kleibekleding is een afgeleide maar geen doel op zich.

5. Effecten en potentiële waarden

5.1. Inleiding

De effecten van de verbetering van de dijkbekledingen kunnen nog niet per locatie worden beschreven, omdat de te verbeteren locaties nog niet bekend zijn en dus evenmin bekend is welke constructie-alternatieven daar mogelijk zijn. Er zal daarom in de volgende paragrafen in algemene termen worden ingegaan op de effecten van de verschillende alternatieven. Er kan wel iets meer gezegd worden over de locaties waar het, met name voor de ontwikkeling van natuurwaarden, van belang is aandacht te besteden aan de keuze van het constructie-alternatief. Tevens zal worden ingegaan op het alternatief groene dijk en kleidijk.

Hoewel hergebruik van dijkbekledingsmaterialen in het project Zeeweringen wel wordt nagestreefd, wordt hier niet ingegaan op de milieukundige effecten ervan (lca), waarbij wordt bedoeld op de invloed die hergebruik heeft op de effecten elders, veroorzaakt door de winning van grondstoffen die nodig zijn voor de vervaardiging van dijkbekledingsmaterialen.

5.2. Landschap

5.2.1. Inleiding

Wanneer bij de verbetering van de met steen beklede glooiingen andere typen bekledingsmaterialen worden gebruikt, kan de aanpassing van de dijkbekleding een effect hebben op het landschappelijke karakter van de dijk. Het aanbrengen van een ander type dijkbekleding kan tot gevolg hebben dat de dijk een andere aanblik krijgt. Dit effect wordt bijvoorbeeld veroorzaakt door een verandering in structuur en kleur van het buitentalud. Vlak na de aanpassing is dit effect het sterkst aanwezig. Het talud is dan nog geheel kaal. Door ververing en de ontwikkeling van begroeiing kan na verloop van tijd het effect minder scherp worden.

Door de zeewering niet als één geheel te beschouwen maar als een aaneenschakeling van aparte dijkvakken, kan door het zonder orde en duidelijke structuur toepassen van verschillende bekledingsmaterialen een dijkbeeld ontstaan dat landschappelijk gezien overkomt als een 'lappendeken'.

5.2.2. Landschappelijk concept voor verbetering van de bekleding van de glooiing

In de Landschapsvisie dijkverbetering Oosterschelde [7] is een visie opgenomen voor de vormgeving van de te verbeteren dijktrajecten langs de Oosterschelde. Met het verbeteren van bepaalde dijktrajecten dient te worden aangesloten bij de kenmerken die uniek zijn voor de Oosterschelde. Aangezien er waarschijnlijk pleksgewijs tracé's worden verbeterd is het lastig om een eenduidig beeld na te streven. Het is echter wel raadzaam om zoveel mogelijk een consequente aanpak te volgen. Als de ingreep dermate klein van maat is en teveel gaat afwijken van de aangrenzende dijkvakken, is het goed om aan te sluiten op de al bestaande situatie. Dit betekent wel dat bij elke ingreep deze afweging moet worden gemaakt.

Bij trajecten die in zijn geheel, of grotendeels, worden aangepakt, verdient het de voorkeur om de volgende principe-oplossing toe te passen:

- Ondertafel
Bij voorkeur moeten donkere bekledingsmaterialen worden gebruikt in de ondertafel. Vanuit ruimtelijk oogpunt maakt dit de onderzijde van de dijk zwaar en massief.
- Boventafel
De boventafel dient te worden bekleed met lichter gekleurde materialen. Dit vergroot het onderscheid tussen de boven- en ondertafel.
- Berm/bovenbeloop/kruin
Het huidige beeld van de berm/bovenbeloop/kruin wordt bepaald door de grasvegetatie. Dit groene, landschappelijke karakter moet behouden blijven. Dit sluit aan bij het unieke karakter van de Oosterschelde.

De aanleg van een verhard onderhoudspad op de berm doet afbreuk aan het groene karakter. Mocht de aanleg van verharde paden toch noodzakelijk zijn, dan dient de vormgeving en de materialisering hiervan passend te zijn bij het karakter van de Oosterschelde. Asphaltpaden zoals aangelegd zijn langs de Westerschelde, betekent een radicale wijziging in het ruimtelijk beeld. Asphalt heeft een sterk grootschalig en technisch karakter; het verwijst naar een zeer intensief gebruik. Dit past niet bij het karakter en de toegekende natuurfunctie van de Oosterschelde.

5.3. Natuurwaarden

5.3.1. Verstoring

Algemeen

Tijdens de uitvoering van de verbetering van de dijkbekleding treedt op de dijk verstoring van de aanwezige fauna (macrofauna) op. Vogels kunnen hinder ondervinden in de vorm van geluidsoverlast en de aanwezigheid van rondrijdend materieel. Het betreft hier geringe en bovendien tijdelijke effecten, die geen permanente gevolgen zullen hebben.

Of er ook negatieve effecten optreden op de natuurwaarden van terreinen voor of achter de dijk hangt nauw samen met de wijze van uitvoering. Indien de werkzaamheden alleen vanaf en op het te verbeteren dijktafvlak plaatsvinden en de aan- en afvoerwegen van het materiaal zorgvuldig worden gekozen, kan de directe aantasting van aanliggende terreinen worden voorkomen. Er zou dan nog wel sprake kunnen zijn van verstoring, met name door geluid, van de fauna in deze terreinen. Dit speelt vooral een rol bij schorgebieden en inlagen, die belangrijke broedgebieden voor vogels vormen en als hoogwatervluchtplaats fungeren. Als de periode en de wijze van uitvoering hierop wordt afgestemd, kunnen ook deze effecten tot een minimum worden beperkt.

Waar rekening houden met broedtijd vogels

Bij trajecten die vanwege broedende vogels bijzondere aandacht verdienen, zouden versturende werkzaamheden tijdens de broedtijd bij voorkeur vermeden moeten worden.

>> Nog discussie over broedtijd n.a.v. vergunningen Saeftinghe en Zimmermanpolder in relatie tot NB-wetgebied. <<

Recreatief medegebruik onderhoudsstrook buitenberm

Daarnaast is er sprake van het mogelijk medegebruik van de aan te leggen onderhoudsstrook op de buitenberm bijvoorbeeld als fiets- en voetpad. Het recreatief medegebruik hiervan (het hele jaar door) heeft een veel meer structureel karakter dan de verbeteringswerkzaamheden en kan een ingrijpende invloed hebben op de vogelfunctie van gebieden.

In tabel B is aangegeven waar een dergelijk medegebruik niet gewenst is. Dit hangt samen met de functie van de dijk of het aangrenzende voorland als broedgebied en/of foerageergebied en/of hoogwatervluchtplaats. In overleg met Meininger (RWS-RIKZ) zijn de belangrijkste van deze gebieden geselecteerd. De natuurfunctie van de Oosterschelde weerspiegelt zich in de tamelijk grote trajecten waar recreatief medegebruik niet gewenst is. Dit geldt voor een groot deel van de dijken langs Schouwen-Duiveland, een groot deel van St. Philipsland, de noord- en zuidwestkant van Tholen, tussen de Oesterdam en Yerseke en tussen het Goese Sas en de Zandkreekdam op Zuid-Beveland, en tussen de Zandkreekdam en de Zeelandbrug op Noord-Beveland.

Dit alles leidt ertoe, dat er op bepaalde dijktrajecten een conflict tussen de functies natuur en recreatie kan zijn. Afhankelijk van de specifieke omstandigheden en de periode van het jaar zal dit meer of minder conflicterend zijn.

5.3.2. Vernietiging

Het verbeteren van de bekleding leidt zowel bij het vervangen van de bestaande steenglooiing als bij het overlagen ervan tot negatieve effecten op de (eventueel) aanwezige natuurwaarden op de dijk zelf. Het biotoop van de aanwezige flora en fauna wordt vernietigd dan wel aanzienlijk verstoord. Deze

effecten kunnen niet worden voorkomen. Ze zijn echter niet permanent. Nadat de nieuwe bekleding is aangebracht, zal er, op een termijn van enkele jaren, herstel van natuurwaarden op kunnen treden. De mate van herstel, en dus de uiteindelijke effecten, hangen samen met de eigenschappen van het gekozen constructie-alternatief.

De aanleg van een bedieningsweg of een verharde onderhoudstrook met een zeer dichte en vlakke structuur op de stormberm van de dijk vermindert het oppervlak waarop natuurwaarden zich kunnen ontwikkelen. Indien de potenties voor de ontwikkeling van natuurwaarden op een bepaalde plaats niet groot is, is eveneens het effect van zo'n strook aldaar niet groot. Dit laat de landschappelijke effecten van een verharde onderhoudstrook onverlet. Er zal van plaats tot plaats een afweging tussen de verschillende aspecten moeten worden gemaakt.

In sommige gevallen zal om technische redenen de bovenkant van de bekleding in de nieuwe situatie hoger komen te liggen dan in de oude situatie. Dat wil zeggen dat waar nu een grasbekleding ligt in de nieuwe situatie een harde bekleding komt te liggen. Over het algemeen zijn de natuurwaarden van de huidige grasbekledingen op het buitentalud van de zeekeringen, door het graasbeheer met schapen, niet dusdanig groot dat de beperkte vervanging ervan door een harde bekleding als ernstig moet worden beschouwd. Bovendien kunnen zich, afhankelijk van het gekozen constructie-alternatief, op de harde bekleding nieuwe natuurwaarden ontwikkelen.

5.3.3. *Nieuwe bekleding: waardering constructie-alternatieven in relatie tot natuurwaarden*

In de derde nota waterhuishouding [17] wordt de aanleg van milieuvriendelijke oevers genoemd als onderdeel van de maatregelen die moeten bijdragen aan o.a. de doelstelling voor ecologisch herstel van de zoete en zoute wateren. Daarom worden hierna niet louter de effecten van de verschillende constructie-alternatieven op de aanwezige natuurwaarden vermeld, maar wordt per locatie aangegeven hoe met de keuze van constructie-alternatieven een positieve bijdrage kan worden geleverd aan de ontwikkeling van natuurwaarden.

Daartoe is aan ieder constructie-alternatief een waardering toegekend, die uitdrukt of een constructie-alternatief gunstig of minder gunstig is voor de ontwikkeling van natuurwaarden. Daarbij wordt onder een hoge natuurwaarde een hoge diversiteit aan soorten verstaan, waarbij de nadruk op de vegetatie ligt.

Het al of niet gunstig zijn voor de ontwikkeling van natuurwaarden hangt af van een aantal eigenschappen van de dijkbekleding. Voor de getijdezone gaat het om de volgende eigenschappen:

- aanwezigheid van holten en spleten
- goed water vasthoudend vermogen
- ruw oppervlak.

Deze eigenschappen vormen de basis voor de waardering van de constructie-alternatieven wat betreft de ontwikkeling van natuurwaarden. In [25] is aangegeven welke constructie-alternatieven gunstig en minder gunstig zijn voor de ontwikkeling van natuurwaarden. Op grond hiervan zijn de constructie-alternatieven ingedeeld in 3 categorieën (zie tabel 6).

tabel 6 **Natuurwaarden:** waardering constructie-alternatieven ten aanzien van mogelijkheden voor begroeiing

GETIJDZONE	
Categorie	Constructie-alternatief
goed	betonzuilen met ecotoplaag
redelijk goed	betonblokken wel/niet met ecotoplaag: – plat wel/niet met tussenruimte – op z'n kant wel/niet met tussenruimte
	betonzuilen niet met ecotoplaag
	breuksteen gepenetreerd met (<i>niet</i> vol en zat): – beton – colloïdaal beton
	schanskorven met kalksteen
voldoende	basaltzuilen
	breuksteen
	Doornikse steen
	granietblokken
	gebroken blokken
	breuksteen gepenetreerd met (<i>niet</i> vol en zat): – asfalt wel/niet afgestrooid met steenslag
	gebroken blokken gepenetreerd met (<i>niet</i> vol en zat): – asfalt wel/niet afgestrooid met steenslag
	breuksteen gepenetreerd met (vol en zat): – asfalt afgestrooid met steenslag
	gebroken blokken gepenetreerd met (vol en zat): – asfalt afgestrooid met steenslag
	breuksteen gepenetreerd met (vol en zat): – beton – colloïdaal beton
	gebroken blokken gepenetreerd met (vol en zat): – beton – colloïdaal beton
	schanskorven met breuksteen
	koperslabblokken
matig slecht	breuksteen gepenetreerd met (vol en zat): – asfalt
	gebroken blokken gepenetreerd met (vol en zat): – asfalt
	open steenasfalt

Opmerkingen bij de toepassing van tabel 6 bij de keuze van een constructie-alternatief in een specifiek dijkvak:

- Ecozuilen:

In tabel 2 is te zien dat de betonzuil met ecotoplaag in de getijdzone in een aparte categorie 'goed' is geplaatst.

Op de dijk op Neeltje Jans is onderzoek gedaan naar de begroeiingsmogelijkheden van dijkbekledingen [2]. Op de dijk zijn in een aantal proefvakken verschillende dijkbekledingsmaterialen enkele jaren onderzocht op het voorkomen van flora en fauna. Eén van de proefvakken bestond uit Basalton met een toplaag van basaltsplit. De beoordeling van de flora en fauna op de proefvakken heeft plaatsgevonden aan de hand van een drietal criteria:

- *successie*: de snelheid van successie was op de Basalton met toplaag iets minder snel dan gemiddeld;
- *soortenrijkdom*: het verschil in het aantal gevonden soorten op de verschillende proefvakken was beperkt. Basalton met toplaag scoorde iets beter dan gemiddeld.
- *zonering*: de verschillen in hoogte van de bovengrens van de begroeiing waren gering.

Op basis van de resultaten is geconcludeerd dat in de getijdzone een zuil met een toplaag wellicht betere begroeiingsmogelijkheden kan bieden dan een zuil zonder toplaag en andere dijkbekledingsmaterialen. Daarom is vervolgens een betonzuil ontwikkeld met o.a. een toplaag van lavasteen, waarvan door een nog hogere ruwheid, een groter percentage holle ruimte en een beter watervasthoudend vermogen wordt verwacht dat de begroeiingsmogelijkheden nog beter zijn [5]. Mede om de begroeiingsmogelijkheden van deze betonzuil met een verbeterde toplaag te onderzoeken is eind 1997 op Tholen een tweede dijk op aangelegd. Drie vakken van die dijk bestaan uit verschillende typen betonelementen met een toplaag van lavasteen. Een eerste voortgangsrapportage is verschenen. >> Resultaat hier nog beschrijven <<. Helaas is in deze dijk geen vak opgenomen met betonelementen zónder ecotoplaag, zodat het niet mogelijk is ter plaatse betonelementen met en zonder ecotoplaag met elkaar te vergelijken en de daadwerkelijke voordelen van een ecotoplaag te beoordelen.

Vooralsnog is het constructie-alternatief 'betonzuil met ecotoplaag' in een aparte categorie 'goed' geplaatst.

In deze milieu-inventarisatie wordt geen definitief uitsluitel gegeven over waar de ecozuilen wel en niet moeten worden toegepast. Met andere woorden de ecozuil wordt niet voorgeschreven voor bepaalde dijkvakken. In zijn algemeenheid verdient het aanbeveling om voor de getijdzone daar waar een hoge natuurwaarde of natuurpotentie aanwezig is, te bezien of het nuttig is om ecozuilen te gebruiken.

- Afwerking bekleding in zone boven GHW met grond:

Hoewel in deze milieu-inventarisatie, bij gebrek aan gegevens, niet verder wordt ingegaan op de zone boven GHW, is in deze zone de afwerking van de bekleding van belang. Voor de ontwikkeling van plantengroei in de holten en spleten in de bekleding is een bodem nodig voor worteling en voedingsstoffen. Op veel plaatsen zal in de loop der tijd die bodem wel ontstaan door het inwaaien of aanspoelen van grond en veek. Dat proces kan worden versneld door de bekleding af te strooien met grond (zavel).

Op de plaatsen waar vóór de verbetering van de bekleding zich grond (met vegetatie) op de bekleding bevindt, verdient het aanbeveling deze grond tijdens de uitvoering apart te zetten en na het aanbrengen van de nieuwe bekleding te gebruiken voor het afstrooien. In deze grond bevinden zich zaden die de ontwikkeling van een nieuwe begroeiing kunnen bespoedigen.

- Penetratie en afstrooien met steenslag van constructies:

In zijn algemeenheid geldt dat constructies die vol en zat zijn gepenetreerd, niet gunstig zijn voor de ontwikkeling van natuurwaarden, omdat er niet of nauwelijks holten en spleten in de constructie voorkomen. Daarentegen zijn constructies die half of minder zijn gepenetreerd over het algemeen toch nog redelijk gunstig voor de ontwikkeling van natuurwaarden (zie ook [10]). In de getijdzone

scoort breuksteen dat niet vol en zat is gepenetreerd met (colloïdaal) beton zelfs beter dan losse breuksteen, vanwege de aanhechtingsmogelijkheden van wieren e.d..

De waardering van de half of minder gepenetreerde constructie is nog wel afhankelijk van de sortering van de gebruikte stenen. Als de stenen namelijk te klein zijn, is er weinig verschil tussen vol en zat gepenetreerd en half of minder gepenetreerd.

Constructies gepenetreerd met asfalt kunnen nog verder worden afgewerkt in de vorm van het afstrooien met steenslag, hetzij lavasteen hetzij kalksteen. Dit zorgt alleen voor verbetering in de getijdezone bij een vol en zat gepenetreerde constructie: door het afstrooien verschuift de vol en zat gepenetreerde constructie van de categorie 'matig slecht' naar 'voldoende'. Toch wordt ten opzichte van deze afgestrooide constructie de *niet* vol en zat gepenetreerde constructie iets beter beoordeeld, althans wanneer de sortering breuksteen niet te fijn is en de schone breuksteen in behoorlijke mate uit het asfalt steekt.

Tussen het afstrooien met lavasteen of kalksteen is het onderscheid qua natuurwaarden dermate gering dat dit niet tot uitdrukking komt in de categorieën.

(Hoewel uit [24] en [10] blijkt dat open steenasfalt niet zonder meer ongunstig is voor de ontwikkeling van natuurwaarden, is vanwege de onzekerheden die nog bestaan over de begroeiingsmogelijkheden dit constructie-alternatief voor de getijdezone toch in de categorie matig slecht geplaatst. Op dit moment wordt door van Berchum onderzoek gedaan aan de open steenasfalt bekledingen langs de Oosterschelde. In januari 2000 worden daar de eerste resultaten van bekend. Deze zullen in deze milieu-inventarisatie worden opgenomen.)

5.3.4. Herstel of verbetering van natuurwaarden

In deze milieu-inventarisatie is als uitgangspunt gekozen dat bij het verbeteren van een bekleding het te kiezen constructie-alternatief wordt afgestemd op het *herstel* of op de *verbetering* van de natuurwaarden.

- *Herstel*

Onder herstel wordt hier verstaan, dat een constructie-alternatief wordt gekozen dat ten opzichte van de verwijderde bekleding gelijkwaardige eigenschappen voor de ontwikkeling van natuurwaarden heeft.

- *Verbetering*

Het is op een aantal locaties echter ook mogelijk met de nieuwe bekleding de voorwaarden te scheppen voor de ontwikkeling van een hogere natuurwaarde dan in de huidige situatie.

In het algemeen bepaalt een aantal factoren tezamen de potenties voor de ontwikkeling van natuurwaarden op de dijken langs de Oosterschelde, nl. het type bekleding en een aantal lokale omstandigheden. De lokale omstandigheden hebben een gunstige invloed indien zij aan de volgende eigenschappen voldoen:

- ligging aan open water, d.w.z. afwezigheid van hoog slik, schor, strand of duinen
- afwezigheid van sedimentatie van zand of slib
- afwezigheid van sterke stroming en golfaanval.

De 'zwakste' schakel in deze factoren is bepalend voor de ontwikkeling van natuurwaarden. Met andere woorden, als een lokale omstandigheid slecht is, heeft het weinig zin om een dijkbekleding neer te leggen met hoge ontwikkelingsmogelijkheden voor natuurwaarden!

Koppeling tussen natuurwaarde en constructie-alternatieven

Om aan te kunnen geven hoe aan herstel of verbetering moet worden voldaan, is een koppeling gelegd tussen de waardering van de constructie-alternatieven (zie tabel 6) en de typen natuurwaarden die kunnen voorkomen in de getijdezone langs de Oosterschelde (zie bladzijde 11). Hoe hoger het type natuurwaarde hoe beter de eigenschappen van het constructie-alternatief moeten zijn om dit type te kunnen realiseren. In tabel 7 is bij ieder type natuurwaarde aangegeven welke categorie constructie-alternatieven minimaal moet worden gebruikt; een beter constructie-alternatief mag natuurlijk altijd.

tabel 7 Koppeling tussen natuurwaarde en constructie-alternatieven

Glooiingen in getijdzone	
Huidige of potentiële natuurwaarde (type)	Categorie constructie-alternatieven
1 of 5	geen voorkeur
2 of 6	voldoende
3 of 7	goed of redelijk goed
4 of 8	goed of redelijk goed

Toelichting:

- geen voorkeur: alle constructie-alternatieven zijn mogelijk
- voldoende : voldoende, redelijk goed of goed scorende constructie-alternatieven zijn mogelijk
- redelijk goed: alleen redelijk goed of goed scorende constructie-alternatieven zijn mogelijk.

Per locatie

In tabel A (kolommen 5 en 6) is per dijkvak opgenomen welke type natuurwaarden daar nu voorkomen en welke potentieel mogelijk zijn door verbetering van de bekleding. Wat betreft de potentiële natuurwaarden is in [3] voor de getijdzone een schatting gemaakt van de ontwikkelingsmogelijkheden van de natuurwaarden in deze zone. Deze schatting is gemaakt op basis van gelijk blijvende lokale omstandigheden doch een aanpassing van de dijkbekleding op een voor de vegetatie gunstige wijze. Daaruit blijkt dat op een aantal trajecten goede ontwikkelingsmogelijkheden voor de begroeiing zijn bij aanpassing van de bekleding. De belangrijkste trajecten zijn de zuidkust van Schouwen, de Philipsdam, tussen Krabbendijke en Kattendijke, enkele gedeelten tussen de Zandkreeksdam en Colijnsplaat.

In tabel B is nu met behulp van tabel 7 per dijkvak aangegeven uit welke categorieën van constructie-alternatieven gekozen kan worden zodat er of herstel of verbetering van de natuurwaarden optreedt. In veel dijkvakken komt meer dan 1 type, en soms wel 4 typen natuurwaarden voor. Om die diversiteit zichtbaar te houden, is binnen een dijkvak voor ieder aanwezig type natuurwaarde aangegeven welke categorieën van constructie-alternatieven daarbij horen. In tabel B staan dus bij veel dijkvakken verschillende categorieën genoemd. (Er is dus voor gekozen niet een soort gemiddelde per dijkvak weer te geven.) Bij de uitvoering zal m.b.v. detailadvies moeten worden bekeken of die versnippering gehandhaafd kan worden of dat of dat één type natuurwaarde als maatgevend moet worden gesteld.

Indien op deze wijze aan herstel van natuurwaarden wordt voldaan, is er geen sprake van aanzienlijke effecten op natuurwaarden. Bij de verbetering van natuurwaarden wordt de situatie er alleen maar nog beter op.

5.3.5. Groene dijken

Een groene dijk wordt in de eerste plaats op een bepaalde manier vormgegeven vanwege de ecologische kwaliteiten. Belangrijk doel van de dijk is aan de zeezijde een zo natuurlijk mogelijke, dat wil zeggen geleidelijke overgang van een soortenrijke grasvegetatie op de dijk naar de vegetatie op het voorland te creëren: een gradiëntvegetatie. Een groene dijk komt het meest tot zijn recht achter een schor. De onderzijde van het talud is hoog gelegen en gaat over in het schor. De vegetatie op de groene dijk is overwegend zoet van karakter.

In verband met de overgang in de vegetatie voldoet in principe een zo flauw mogelijk talud het beste. Vanwege de ligging aan een voorland moet de keuze van het talud echter een afweging zijn tussen enerzijds het verkrijgen van een geleidelijke overgang en anderzijds het ruimtebeslag op het schor. Een talud van 1:6 wordt als meest steil gezien. Dit betekent dat het talud van de huidige dijk zou moeten worden verflauwd.

Eventueel ligt onder de grasbekleding nog een (oude) harde bekleding; deze moet echter wel zo diep onder het oppervlak liggen dat het grasdek (met beworteling) zich volledig kan ontwikkelen. De

vegetatie is overwegend zoet van karakter. Deze soortenrijkdom van de vegetatie wordt bereikt door een bijpassend beheer.

Naast de ecologische voordelen heeft de aanleg van een groene dijk ook een nadeel. Over het algemeen wordt bij de aanleg van een groene dijk het flauwe talud (> 1:6) buitendijks aangelegd. Hierdoor gaat een gedeelte van het oppervlak schor verloren. Dit past niet in het overheidsbeleid waarin juist naar het behoud vna schorren en slikken wordt gestreefd.

Trajecten langs de Oosterschelde geschikt voor groene dijk

In tabel B is aangegeven welke dijktrajecten vanuit *ecologische* argumenten in aanmerking kunnen komen als 'groene dijk'. De uitgangspunten die hieraan ten grondslag liggen zijn uitgewerkt in bijlage 3. Concreet gaat het hier om een aantal dijkvakken op St. Philipsland, Tholen en Zuid-Beveland, allemaal achterin het Oosterscheldebekken. In hoofdlijn zijn deze dijktrajecten gelegen achter de bredere schorren, zodat relatief weinig van het schor verloren gaat.

Op dit moment is nog niet bekend welke dijktrajecten langs de Oosterschelde ook vanuit technisch oogpunt uitgevoerd kunnen worden als groene dijk. Er zal per dijktraject moeten worden bekeken in hoeverre een dergelijke oplossing de veiligheid kan waarborgen. Ook zal een nadere afweging van de ecologische voor- en nadelen moeten volgen.

5.3.6. Kleidijken

Bij kleidijken wordt de dijk in de eerste plaats vanuit een technische invalshoek vormgegeven. Het talud wordt in principe zo steil mogelijk gehouden en de bekleding wordt zo gedimensioneerd dat het kale kleidek voldoet aan de veiligheidseisen. Het beheer is gericht op het instandhouden van de erosiebestendigheid en de dikte van het kleidek. Hoewel op de klei wel een leeflaag wordt aangebracht, is de eventuele vegetatie op de kleibekleding een afgeleide maar geen doel op zich. In de praktijk zullen kleidijken een flauwer talud nodig hebben dan 'gewone' harde dijken en dienen zij achter een beschermend voorland te liggen. Op deze plaatsen zal in zijn algemeenheid de begroeiing op een kleidijk vanuit ecologisch oogpunt nog altijd beter zijn dan op een dijk met een harde bekleding. Voor de aanleg van kleidijken zijn betrekkelijk grote hoeveelheden klei nodig. De aanleg heeft een extra positief effect als de kleiwinning voor de dijk kan worden gecombineerd met natuurontwikkeling ergens binnendijks, bijvoorbeeld in de vorm van karrevelden.

Ook bij kleidijken geldt dat bij de aanleg het talud buitendijks zal worden aangelegd. Hierdoor gaat een gedeelte van het oppervlak voorland verloren. Dit past niet in het overheidsbeleid waarin juist naar het behoud vna schorren en slikken wordt gestreefd.

Trajecten langs de Oosterschelde geschikt voor kleidijk

In deze milieu-inventarisatie is, *aanvullend* op lokaties die in aanmerking komen voor een groene dijk, bekeken waar de aanleg van een kleidijk achter een slik kan bijdragen aan de verhoging van de ecologische waarde van een dijkvak. Op dijkvakken met een lage natuurpotentie achter een slik zou een kleidijk ontwikkeld kunnen worden. Door de begroeiing wordt de ecologische waarde van het dijkvak verhoogd. Weliswaar wordt de ecologische waarde niet zodanig verhoogd als bij het aanleggen van een groene dijk, maar wel meer dan alleen door het verbeteren van de harde bekleding.

In tabel B is aangegeven welke dijktrajecten in aanmerking zouden kunnen komen als 'kleidijk'. De uitgangspunten die hieraan ten grondslag liggen zijn uitgewerkt in bijlage 3. Concreet gaat het hier om dijkvakken op Schouwens Duiveland, St. Philipsland, Tholen en Zuid-Beveland. Ook hier moet de technische haalbaarheid en een nadere ecologische afweging nog volgen.

5.4. Cultuurhistorische elementen

5.4.1. Oude materialen

Het is nu niet mogelijk per locatie de effecten op aanwezige oude constructiematerialen aan te geven, omdat de constructie-alternatieven nog niet per locatie bekend zijn. In het geval er aanwezige oude constructiematerialen op het dijktaalud moeten worden verwijderd, kan er ook op dit moment nog niet worden beoordeeld of het mogelijk is ze opnieuw te gebruiken; dat hangt af van de nog vast te stellen hydraulische belastingen. Indien vanwege de randvoorwaarden voor de veiligheid hergebruik niet mogelijk is, gaat er een cultuurhistorische waarde verloren; dat is jammer, maar dit verlies is niet te vermijden. Indien deze stenen wel opnieuw kunnen worden gezet, kan er iets van het historisch gebruik van dit type dijkbekleding behouden blijven. Indien deze oude materialen worden overlaagd, blijven ze weliswaar aanwezig, maar ze worden aan het gezicht onttrokken. De effecten op de aanwezige bijzondere materialen zullen dus verschillen afhankelijk van het constructie-alternatief dat wordt gekozen. De effecten zijn minder negatief als oude bekledingsmaterialen opnieuw kunnen worden gebruikt.

5.4.2. Oude infrastructuur

Op plaatsen waar restanten van infrastructuur (bijvoorbeeld voormalige landbouw- of veerhaventjes) liggen die nu geen gebruiksfunctie meer hebben, bestaat de mogelijkheid dat zij ten behoeve van de verbetering (deels) (moeten) worden opgeruimd. Ook dan gaat er iets van de historische context verloren. Het betekent een verlies aan cultuurhistorische waarde, ook al zou die wellicht door de tand des tijds uiteindelijk toch wel verdwijnen. Toekenning van een functie aan deze constructies kan er toe leiden dat zij behouden blijven en dat de wijze van verbetering van de dijkbekleding hierop moet zijn gericht.

5.5. Recreatie

5.5.1. Tijdelijke hinder

Tijdens de uitvoering van de verbetering van de dijkbekleding kan het buitentalud van de dijk tijdelijk niet worden gebruikt door recreanten. Verder kan er hinder optreden in de vorm van geluidsoverlast of verkeershinder. Dergelijke effecten zijn tijdelijk en zullen geen permanente gevolgen hebben.

5.5.2. Betreedbaarheid constructie-alternatieven

De permanente effecten die relevant zijn voor de recreatie hebben betrekking op verandering in betreedbaarheid van het oppervlak van de bekleding. Daarbij kan onderscheid worden gemaakt tussen de bekleding boven en onder de hoogwaterlijn. Boven de hoogwaterlijn, waar het doorgaans droog is, is een glad oppervlak gunstig; dat is makkelijk te belopen en biedt, omdat het droog is, voldoende grip. Onder de hoogwaterlijn, waar het talud vaker nat is of dat is begroeid met gladde wieren, is juist een bekleding die houvast biedt, gunstig. In het rapport Afwegingsmethodiek renovatie-alternatieven blokkenbekledingen Zeeland [23] is voor het talud boven de hoogwaterlijn een waardering voor de betreedbaarheid van de verschillende constructie-alternatieven opgenomen. Deze waardering is samengevat in drie categorieën (tabel 8).

Er kan niet per locatie worden aangegeven wat de effecten op recreatie zijn, omdat de constructie-alternatieven nog niet per locatie bekend zijn. Maar bij het ontwerp van de steenbekledingen langs de Oosterschelde dient op de locaties die veel bezocht worden door recreanten, wel rekening gehouden te worden met de betreedbaarheid van de constructie-alternatieven. Dat geldt vooral voor de locaties waar de volgende typen recreanten gebruik maken van het dijktaalud:

- duikers
- surfers
- dagrecreanten op strandjes voor de dijk.

tabel 8 **Recreatie:** waardering van constructie-alternatieven op basis van betreedbaarheid boven de hoogwaterlijn

Score	Constructie-alternatief
goed	<ul style="list-style-type: none"> ▪ gras
matig	<ul style="list-style-type: none"> ▪ bekleding van betonblokken of zuilen ▪ gesloten bekleding van: <ul style="list-style-type: none"> – beton – asfalt
slecht	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ecozuil ▪ bekleding met een toplaag van: <ul style="list-style-type: none"> – open steenasfalt – colloïdaal beton – breuksteen (al of niet gepenetreerd) – blokkenmatten ▪ natuursteen

5.5.3. Plannen voor recreatie op en langs de dijk

Een aan te leggen onderhoudsstrook biedt in beginsel de mogelijkheid voor recreatief medegebruik. In tabel A zijn de dijkvakken aangegeven waar *nu* op of aan de buitenzijde van de dijk een verharde weg of fietspad ligt.

Indien bij de verbetering van de dijkbekleding een onderhoudsstrook wordt aangelegd, wordt in deze milieu-inventarisatie nog *niet* vastgelegd waar daadwerkelijk wel of geen recreatief medegebruik van de onderhoudsstrook zal plaatsvinden. Het wel of niet toestaan van recreatief medegebruik valt onder de verantwoordelijkheid van het beherende waterschap. Het waterschap zal hiervoor zonedig de relevante procedures volgen, waarbij zij de milieu-inventarisatie zullen raadplegen. Hierbij is het wel van belang dat een dijkvak niet als op zichzelf staand wordt beschouwd, maar dat de aansluitende dijkvakken ook bij de besluitvorming een rol spelen.

Bij de gemeenten langs de Oosterschelde is geïnventariseerd of er op hun grondgebied plannen of wensen zijn voor recreatieve voorzieningen op of direct langs de dijken. Dit heeft - tot nu toe - in het volgende geresulteerd.

- Gemeente Goes

Hoewel de status niet geheel duidelijk is, heeft de gemeente de volgende plannen:

- Het is de bedoeling het nog ontbrekende stuk fietspad over de kruin van de dijk tussen Kattendijke en, oostwaarts, de Kokuitsweg te realiseren.
- Tussen Kattendijke en Wemeldinge, ter hoogte van de aansluiting van de Kokuitsweg op de dijk, ligt een zeer druk bezochte duiklokatie. De voorzieningen ter plaatse (o.a. horeca en parkeergelegenheid) laten nu te wensen over. Deze zouden verbeterd moeten worden. Wat er precies moet gebeuren en wanneer is op dit moment nog niet duidelijk.
- Het is de bedoeling dat het strandje Katseveer, bij de aansluiting van de Zandkreekdijk, wordt opgespoten.

- Gemeente Schouwen-Duiveland

In het Landinrichtingsplan Schouwen-Oost [11], [12] is een fietspad, de zogenaamde "Vogelboulevard van Schouwen", opgenomen. De aanleg van dit fietspad is gepland tussen 2000 en 2004.

Het fietspad loopt van Zierikzee naar de Schelphoek en sluit daar aan op een fietspad naar Haamstede. Tussen Zierikzee en de Heerenkeet ligt het fietspad zowel op de binnen- als de buitenberm of op de kruin van de dijk. Tussen de Heerenkeet en de voormalige vuilstort bij Schelphoek maakt het gebruik van bestaande wegen. Waar het fietspad op de buitenberm ligt, krijgt het een betonverharding. Dit pad wordt in eigendom, beheer en onderhoud aan het waterschap Zeeuwse Eilanden toegewezen.

- Gemeente Noord-Beveland

De gemeente heeft overleg gehad met het waterschap Zeeuwse Eilanden over de aanleg van een fietspad tussen camping de Roompot (nabij Wissenkerke) en Colijnsplaat, als onderdeel van andere fietsroutes op Noord-Beveland. Tot nu toe heeft dat niet tot concrete plannen geleid.

5.6. Woon- en leefmilieu

De negatieve effecten op woon- en leefmilieu hebben vooral te maken met de overlast tijdens de uitvoering; het gaat dus om tijdelijke effecten. Deze zijn niet afhankelijk van het constructie-alternatief. Deze overlast zal groter zijn op dijkvakken waar direct achter de waterkering bebouwing ligt. De overlast zal ook groter zijn naarmate het aantal bewegingen voor transport van materiaal toeneemt. Met het zorgvuldig kiezen van de aan- en afvoerwegen van materieel en materiaal, in overleg met lokale belanghebbenden, kan de overlast zoveel mogelijk worden beperkt.

5.7. Oppervlaktewater

Van de mogelijke constructie-alternatieven, waaronder ook vrijkomende materialen uit dijkbekledingen, kan het gebruik van bepaalde materialen negatieve effecten voor het oppervlaktewater met zich meebrengen. De te gebruiken materialen zullen moeten voldoen aan de regelgeving, met name aan het Bouwstoffenbesluit. In het Bouwstoffenbesluit zijn normen opgenomen over een milieuhygiënische toepassing van secundaire bouwstoffen op land en in het water.

Ook zullen de te gebruiken materialen moeten voldoen aan de eisen gesteld in de Wet verontreiniging oppervlaktewateren.

5.8. Aanwijzingen voor de uitvoering

5.8.1. Aanvoer materiaal en verwerking ter plaatse

In deze milieu-inventarisatie is bij de beschrijving van de effecten ervan uitgegaan dat bij de uitvoering het vervoer van het benodigde materieel en de materialen per as zal gebeuren, en dat bij de uitvoering zelf op en vanaf het buitentalud zal worden gewerkt. Dit laatste is met name van belang op plaatsen waar een schor of slik voor de dijk ligt.

Bij de uitvoering van het dijkvak Zimmermanpolder (1999/2000), dat gedeeltelijk achter het Schor van Waarde ligt, is gebleken dat toch een strook van ca. 30 m van het schor overhoop wordt gehaald doordat er materieel rondrijdt en grond tijdelijk wordt gestort. In het bestek is slechts in zeer algemene termen iets over een zorgvuldige uitvoering opgenomen ?????

Er wordt voor gepleit om met de aannemer duidelijker afspraken te maken in hoeverre hij met materieel, grond en stenen op het schor of slik mag komen. Het plaatsen van een fysieke afscheiding, in de vorm van bijvoorbeeld een afrastering, voordat met het werk mag worden begonnen, kan beter paal en perk stellen aan het beïnvloeden van het schor of slik.

5.8.2. Periode van uitvoering

Bij de verbetering van de dijkvakken zal rekening gehouden moeten worden met de aanwezigheid van eventuele broedplaatsen, foerageerplaatsen en hoogwatervluchtplaatsen.

>> discussie uitvoeringsperiode in relatie tot NBwet <<

6. Conclusies

Algemeen

De algemene conclusie van deze milieu-inventarisatie is dat, als bij de verbetering van de dijkbekledingen op een zorgvuldige manier met een aantal waarden op de dijk wordt omgesprongen, er geen sprake is van aanzienlijke milieu-effecten. Hoe die zorgvuldige aanpak ingevuld kan worden, is voor een belangrijk deel in deze milieu-inventarisatie aangegeven. Voor enkele aspecten is nader onderzoek nog nodig of gewenst. Het instrument milieu-effectrapportage lijkt daar echter een te zwaar middel voor.

Natuurwaarden

Bij de eventuele aantasting van waarden door de verbetering van de dijkbekleding langs de Oosterschelde zijn vooral de natuurwaarden op het dijktalud in het geding. In hoofdstuk 5 zijn de effecten van de ingreep beschreven. Daaruit blijkt dat de effecten enerzijds afhangen van de wijze van uitvoering en anderzijds van het constructie-alternatief dat wordt gekozen.

Indien bij het kiezen van de constructie-alternatieven rekening wordt gehouden met de huidige waarden op de manier zoals in hoofdstuk 5 is aangegeven, zijn de effecten van de verbetering van de dijkbekledingen niet van dien aard dat van aanzienlijke milieu-effecten kan worden gesproken. Alleen indien voor de dijkvakken met belangrijke natuurwaarden bewust constructie-alternatieven worden gekozen met slechte eigenschappen voor de ontwikkeling van natuurwaarden, kan worden gesproken van aanzienlijke effecten. Belangrijke natuurwaarden komen in de huidige situatie vooral voor langs delen van de zuidkust van Schouwen, rond het sluizencomplex in de Philipsdam, rond de haveningang naar Stavenisse, bij Strijenham, ten zuiden van Yerseke, tussen Yerseke en Wemeldinge en langs de Zandkreeksdam. De potenties voor belangrijke(re) natuurwaarden liggen ook langs deze trajecten en bovendien nog langs de rest van de zuidkust van Schouwen, ten zuidwesten van Bruinisse, bij Strijenham tot aan de Pluimpot, ten westen van Wemeldinge, bij Kats en bij Colijnsplaat.

Wat betreft de natuurwaarden in de getijdzone wordt gesteld dat reeds in dit rapport de effecten voldoende zijn aangegeven en het mogelijk is een besluit te nemen voor een (groep van) constructie-alternatieven waaruit bij het ontwerp moet worden gekozen.

Voor de natuurwaarden in de zone boven hoogwater is, bij gebrek aan gegevens, nog nader onderzoek nodig. Dit kan echter beperkt worden tot de dijkvakken die daadwerkelijk zullen worden aangepast. Indien met de natuurwaarden boven hoogwater op dezelfde manier wordt omgegaan als in de Milieu-inventarisatie Westerschelde, is er geen sprake van aanzienlijke milieu-effecten.

Cultuurhistorie en recreatie

Nader onderzoek zou nog mogelijk zijn naar het hergebruik van oude dijkbekledingsmaterialen in relatie tot het historisch karakter van deze materialen als dijkbekleding. Dat geldt ook voor recreatieve mogelijkheden op de dijk. Wellicht zijn er mogelijkheden om aan te sluiten bij het doel van voorlichting en natuur- en milieu-educatie dat is gekoppeld aan de aanwijzing van de Oosterschelde als nationaal park i.o.. De twee "dijktuinen" die al langs de Oosterschelde liggen, vervullen in deze al een functie. Bij de plekken langs de dijken die veelvuldig worden gebruikt door recreanten als duikers en strandjesbezoekers is het van belang bij de keuze van de bekleding rekening te houden met de betreedbaarheid van het materiaal. Dit is maatwerk en kan daarom in de verschillende ontwerpplannen aan de orde komen.

Uitvoering

- Uitvoering ↔ broedseizoen,

De dijkverbetering is wellicht te combineren met natuurontwikkeling. Dan moet vooral worden gedacht aan de aanleg van groene dijken en/of kleidijken. Daar zijn aanzienlijke hoeveelheden grond voor

nodig. Koppeling met natuurontwikkelingsprojecten waarbij grond ontgraven moet worden, bijvoorbeeld voor de aanleg van karrevelden, strekt tot aanbeveling.

Literatuur

- [1] Berchum, A.M. van, J. Coosen, A.J.M. Meijer (1995). Natuurvriendelijke waterkeringen langs de Oosterschelde. Handreiking voor integraal beheer. rapport RIKZ-95.006. Middelburg.
- [2] Berchum, A.M. van en B.J. Kater (1997). Natuurexperiment Dijk tuin. Eindrapportage biomonitoring 1992-1996. Rapport RIKZ-97.045. Rijksinstituut voor Kust en Zee. Middelburg.
- [3] Berchum, A.M. van & A.J.M. Meijer (1997). Hardsubstraatlevensgemeenschappen in de getijdezone van de Oosterschelde; Toestand 1993-1995 en vergelijking met 1983-1985. rapport RIKZ-97.006. Middelburg.
- [4] Berchum, A.M. van & G. Wattel (1997). De Oosterschelde, van estuarium naar zeearm. Bekkenrapportage 1991-1996. Rapport RIKZ-97.034. Middelburg.
- [5] Berchum, A.M. van (1998). Ecotoplaag. Brief aan Projectbureau Zeeweringen. Nr. Ecotop_9804.
- [6] Bosch en Slabbers, tuin- en landschapsarchitecten bv (1998). Beeldkwaliteitsplan Oosterschelde. Inventarisatie. Concept. Gapinge/Den Haag.
- [7] Bosch en Slabbers, tuin- en landschapsarchitecten bv (1999). Landschapsvisie dijkverbetering Oosterschelde. Gapinge/Den Haag.
- [8] Bureau voor Toerisme Zeeland, enz. (1999). Delta '99, Watersportgids voor Zeeland, Zuid-Holland, Noord-Brabant, West- en Oost-Vlaanderen en Stad Antwerpen.
- [9] Duikwijs Zeeland.
- [10] Frissel, J.Y. en J.T.C.M. Sprangers (1997). Begroeiing van asfaltbekledingen. In opdracht van RWS-DWW, onder auspiciën van "Oranjewoud" B.V.
- [11] Landinrichtingscommissie Schouwen-Oost (1999). Het groene hart van Schouwen. Raamplan inrichtingsvisie Schouwen-Oost. Goes.
- [12] Landinrichtingscommissie Schouwen-Oost (1999). Het groene hart van Schouwen. Uitvoeringsmodule 2000-2004 Schouwen-Oost. Goes.
- [13] Meijer, A.J.M. (1989). Onderzoek hardsubstraat levensgemeenschappen in de getijdezone van de Oosterschelde. Ecologische waardering dijkvakken. Bureau Waardenburg bv, Culemborg.
- [14] Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij; Natuur-, milieu- en faunabeheer Zeeland (1990). Oosterschelde buitendijks BN 164/SN 110. Begrenzing en toegankelijkheid Natuurmonument. Goes.
- [15] Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (1999). Regeling aanwijzing nationaal park in oprichting Oosterschelde. 26 februari 1999/Nr. TRCJZ/1999/1771. Staatscourant 1999, nr. 41.
- [16] Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij; Directie Visserij, KBC/VVB (1999). Brief van H. van den Bos, d.d. 10-11-1999, kenmerk 99HB154.

- [17] Ministerie van Verkeer en Waterstaat (1989). Derde nota waterhuishouding. Water voor nu en later. Tweede Kamer, vergaderjaar 1988-1989, 21 250, nrs. 1-2. SDU, Den Haag.
- [18] Ministerie van Verkeer en Waterstaat (1997). Vierde nota waterhuishouding. Water kader. Regeringsvoornemen. Den Haag.
- [19] Ministeries van VROM, V&W en LNV (1999). Wijziging Besluit m.e.r. 1994. Den Haag, 7 mei 1999.
- [20] Provinciale Staten van Zeeland (1997). Streekplan Zeeland. Middelburg.
- [21] Provincie Zeeland (1991). Brief aan college van B&W van Goes "Fietspad Katseveer-Kattendijke". Middelburg.
- [22] Rijkswaterstaat, Dienst Weg- en waterbouwkunde (1996). Hydraulische randvoorwaarden voor primaire waterkeringen. Delft.
- [23] Rijkswaterstaat, Dienst Weg- en waterbouwkunde (1996). Afwegingsmethodiek renovatie-alternatieven blokkenbekledingen Zeeland; concept.
- [24] Rijksinstituut voor Kust en Zee (1998). Begroeiing op asfaltbekledingen. Werkdocument RIKZ/AB-98.822x. Middelburg.
- [25] Sprangers, J.T.C.M., A.M. van Berchum (1998). Potentiële begroeiingen op zeedijken bij verschillende renovatie-alternatieven. Bijdrage voor de afwegingsmethodiek t.b.v. het Project Zeeweringen. Werkdocument RIKZ/AB-96.871X. RWS-RIKZ, Middelburg.
- [26] Stuurgroep Oosterschelde (1995). Beleidsplan Oosterschelde 1995. Middelburg.
- [27] Stuurgroep Oosterschelde (1996). Notitie "Reimerswaal Beleidsvisie Recreatie". Middelburg.

Toelichting bij tabel A

- kolom 2 Nummering uit het Handboek voor hydraulische randvoorwaarden voor primaire waterkeringen
- kolom 4 Nummering uit [3], destijds betrokken van de voormalige Studiedienst Vlissingen
- kolom 5 1 t/m 8: voor type-indeling zie paragraaf 3.4.2.
?: type niet bekend
x: geen hardsubstraatgemeenschappen aanwezig vanwege schorren vóór de zeewering
- kolom 6 Voor type-indeling zie paragraaf 3.4.2.
?: type niet bekend
x: geen hardsubstraatgemeenschappen aanwezig vanwege schorren vóór de zeewering
- kolom 8 Natuurontwikkelingsprojecten: met * is reeds uitgevoerd
- kolom 9 HVP = HoogwaterVluchtPlaats;
bud = buitendijks, bid = binnendijks
aantallen vogels op HVP: • = 100-1000;
•• = >1000
- kolom 10 FG = Foerageergebied: liggen buitendijks langs dijkvak
- kolom 11 BV = Broedgebieden Vogels;
allen binnendijks, behalve bud = buitendijks
g = grote broedvogelplaats,
k = kleine broedvogelplaats
- kolom 12 Extra kwetsbare buitendijkse broedplaatsen van plevieren
P = 1 broedpaar
- kolom 19 Toegankelijkheid aangrenzend gebied volgens de regeling voor het natuurmonument Oosterschelde
Toeg. = Toegankelijk
het zich bevinden in deze gebieden is toegestaan, betreding van slikken en platen is toegestaan, tenzij in gebruik als schelpdierperceel
Beperkt toeg. = Beperkt toegankelijk
het zich bevinden op slikken en platen is niet toegestaan, varen en/of ankeren buiten laagwaterperiode is wel toegestaan
Niet toeg. = Niet toegankelijk
het zich bevinden in deze gebieden is niet toegestaan
x = valt niet onder de regeling

Toelichting bij tabel B

- kolom 2 Nummering uit het Handboek voor hydraulische randvoorwaarden voor primaire waterkeringen
- kolom 3 Nummering uit [3], destijds betrokken van de voormalige Studiedienst Vlissingen
- kolom 7 BS = Broedseizoen: geen werkzaamheden in de periode half april - 1 augustus;
g = grote broedvogelplaats,
k = kleine broedvogelplaats

bijlage 1 Reeds uitgevoerde natuurontwikkelingsprojecten langs de Oosterschelde

Project	Ligging	Opp. (ha)	Uitvoering inrichting	Beheerder	Soort natuur
Schelphoek	SD bij Serooskerke		1990/1991 1 ^e fase 1998 2 ^e fase		duinen
Zuidkust Schouwen	SD bij Serooskerke		1994		proefperceel brak oermoeras
Galgepolder Zierikzee	SD langs Havenkanaal en ten westen aanzet Zeelandbrug	7	1992	Natuurmonumenten	karreveld
De Val	SD ten oosten aanzet Zeelandbrug		1997		inlaag gebruikt als woonwagenkamp; karreveld
Krammersluizen	Ph bij Krammersluizen		1990		6 moerasgebiedjes met vogelbroedplaatsen tussen de sluisen
Van Haaftenpolder	Th ten oosten van St. Annaland		1995/1996		herstel kreekrestant Stinkgat; aanliggende landbouwpercelen omgezet naar natuurgebied
Oesterdam	Th bij noordelijke aanzet Oesterdam		1989/1990		karreveld
Oosterscheldekering	NB bij zuidelijke aanzet Oosterscheldekering		1989		duinvallei in voormalig zanddepot

bijlage 2 Nog uit te voeren natuurontwikkelingsprojecten langs de Oosterschelde

Project	Ligging	Opp. (ha)	Uitvoering inrichting	(Toekomstig) Beheerder	Soort natuur
Zuidkust Schouwen	SD tussen Serooskerke en Havenkanaal	300	deelgebied Prunje in 1999, andere deelgebieden later	SBB en Natuurmonumenten	brak oermoeras
Muijepolder / Heideweg	Th tussen Stavenisse en St. Maartensdijk	13	medio 1999	SBB	(vochtige) graslanden
Scherpenissepolder	Th onder Scherpenisse	172	start in 2000	SBB	(brakke) vochtige graslanden
Klaas van Steelandpolder	Th onder Poortvliet	19	niet voor 2006	?	zoet grasland met open water
Schakerloopolder	Th zuid-west van Tholen	?	start 2001	SBB	(brakke) vochtige graslanden
Wanteskuupje	NB ten westen van Colijnsplaat	?	uitvoering nog niet zeker	?	veenmos-rietland

bijlage 3 Groene dijken en kleidijken langs de Oosterschelde

Trajecten langs de Oosterschelde geschikt voor groene dijk

In **Fout! Verwijzingsbron niet gevonden.** is aangegeven welke dijktrajecten vanuit ecologische argumenten in aanmerking zouden komen als 'groene dijk'. Bij deze eerste globale inventarisatie is de keuze beperkt tot de locaties waar nu schor aanwezig is. Hiervan behoeven mogelijke lokaties voor de aanleg van groene dijken gedetailleerder onderzoek.

Ecologische argumenten voor een eerste afweging

De hieronder genoemde ecologische argumenten zijn gebruikt voor een eerste afweging van het mogelijk wel of niet aanleggen van een groene dijk.

- grootte (breedte & lengte) huidige schor
- landschappelijke 'eenheid'

De uitgangspunten/aannames hierbij zijn dat:

- een schor een redelijke oppervlakte moet hebben/behouden, dit wil zeggen dat niet meer dan 10 % van het oppervlak schor verloren mag gaan aan de aanleg van een groene dijk
- bij een kleine schor (d.i. breedte < 250 m, lengte < 1000 m) wordt geen groene dijk aangelegd
- er geen 'snippers' groene dijk, of stukken groene dijk in een landschappelijk homogeen gedeelte van de Oosterschelde worden aangelegd zodat de eenheid/rust uit het landschap verdwijnt
- alleen achter schor groene dijken kunnen aangelegd worden.

Bij **Fout! Verwijzingsbron niet gevonden.:**

- Grootte schor: klein = breedte < 250 m, lengte < 1000 meter. De onderbouwing hiervoor is als volgt: Uitgaande van een ca. 5 meter hoge dijk (tot het onderhoudspad), met een talud 1:3 wordt de breedte van de dijk 15 meter. Als nu een groene dijk wordt aangelegd, uitgaande van eveneens 5 meter hoog, met een talud van 1:10 (> 1:6 = meest steil) dan wordt het ruimtebeslag 50 meter breed, dat is 35 meter minder oppervlak schor. Bij een breedte van 250 meter is dit ca. 14%. Dit is teveel. Bij meer dan 10% areaalverlies aan schor wordt er geen groene dijk aangelegd.
- PP = Extra kwetsbare buitendijkse broedplaatsen van plevieren (1 P = 1 broedpaar)
- Vogels, alleen de buitendijkse hoogwatervluchtplaatsen (HVP) worden vermeld
- Bij landschappelijke eenheid worden alleen die dijkvakken besproken die in aanmerking komen voor de aanleg van een groene dijk.

Nader onderzoek

Na deze eerste afweging van mogelijke lokaties voor een groene dijk zijn de volgende aspecten van belang voor een verdere, meer gedetailleerde, afweging:

- kwaliteit (biotisch en abiotisch) huidige schor (conform Vooronderzoek groene dijk Paulinaschor, WEB-natuuronderzoek, 1999)
- aantal ha schor dat bij aanleg van groene dijk verloren zou gaan
- aanwezigheid waardevolle cultuurhistorische elementen binnen 'aanleggebied' groene dijk
- aanwezigheid recreatie op onderhoudspad en gewenstheid hiervan
- kosten van aanleg en beheer van de groene dijk
- aanwezigheid broedvogelkolonies / foerageerplaatsen; in het bijzonder extra kwetsbare buitendijkse broedplaatsen van plevieren.

De uitgangspunten/aannames hierbij zijn:

- dat er geen cultuurhistorisch waardevolle elementen verloren mogen gaan
- dat er indien er geen recreatie op onderhoudspad gewenst is, de aanleg van een groene dijk (als deze geen onderhoudspad heeft) positief is.
- bij groene dijken die niet 'veel' opleveren (zowel biotisch als abiotisch) de kosten een voorname rol spelen

- dat extra kwetsbare buitendijkse broedplaatsen van plevieren te allen tijde zullen worden verstoord door aanleg groene dijk
- dat door de aanleg van groene dijken extra oppervlak buitendijkse broedplaatsen ontstaat.

Trajecten langs de Oosterschelde geschikt voor kleidijk

In **Fout! Verwijzingsbron niet gevonden.** is aangegeven welke dijktrajecten in aanmerking zouden kunnen komen als 'kleidijk'.

Bij deze eerste globale inventarisatie is er uitgegaan van de aanwezige slikken. Hiervan behoeven mogelijke lokaties voor de aanleg van kleidijken gedetailleerder onderzoek.

Ecologische argumenten voor een eerste afweging

De hieronder genoemde ecologische argumenten zijn gebruikt voor een eerste afweging van het mogelijk wel of niet aanleggen van een kleidijk.

- grootte huidige slik
- natuurpotentie dijkvak
- landschappelijke 'eenheid'

De uitgangspunten/aannames hierbij zijn dat:

- een slik een redelijke oppervlakte moet hebben/behouden
- de natuurpotentie van een dijkvak laag moet zijn, wil deze in aanmerking komen voor aanleggen van een kleidijk, hierbij zijn natuurpotentie 1, 2, 5 en 6 als laag genomen
- er geen 'snippers' kleidijk, of stukken kleidijk in een landschappelijk homogeen gedeelte van de Oosterschelde worden aangelegd zodat de eenheid/rust uit het landschap verdwijnt
- alleen achter slik kleidijken kunnen aangelegd worden
- schorren meer waardevol zijn dan slikken.

Nader onderzoek

Na deze eerste afweging van mogelijke lokaties voor een kleidijk zijn de volgende aspecten van belang voor een verdere, meer gedetailleerde, afweging:

- kwaliteit (biotisch en abiotisch) huidige hardsubstraat (conform Vooronderzoek groene dijk Paulinaschor, WEB-natuuronderzoek, 1999) in vergelijking met toekomstige vegetatie van kleidijk
- aanwezigheid broedvogelkolonies / foerageerplaatsen; in het bijzonder extra kwetsbare buitendijkse broedplaatsen van plevieren
- de golfaanval op de kleidijk
- aanwezigheid waardevolle cultuurhistorische elementen binnen 'aanleggebied' kleidijk
- kosten van aanleg en beheer van de kleidijk.

De uitgangspunten/aannames hierbij zijn:

- dat er geen cultuurhistorisch waardevolle elementen verloren mogen gaan
- dat bij kleidijken die niet 'veel' opleveren (zowel biotisch als abiotisch) de kosten een voornaam rol spelen.
- dat extra kwetsbare buitendijkse broedplaatsen van plevieren ten alle tijden zullen worden verstoord door aanleg kleidijk.

bijlage-tabel 1 Trajecten langs de Oosterschelde die in aanmerking kunnen komen voor een **groene dijk**

Dijkvaknr	Poldernaam	Grootte schor	Broed- plaatsen Plevieren	Landschappelijke eenheid	Groene dijk?
154	Gouweveerpolder	Klein	-	x	Nee, schor is te klein
152	Polder Vierbannen	Klein	-	x	Nee, schor is te klein
148a	Oosterlandpolder /Bruinispolder	Klein	-	x	Nee, schor is te klein
135	Pr. Hendrikpolder /Kramerspolder /Anna Jacobapolder	Groot, samen met 132 tot 135	-	Vormt landschappelijk geheel, valt in soort hoek	Goede mogelijkheid, echter moet wel óf gehele dijkvak onder handen nemen, óf alleen oostelijke deel tot uitstulping, óf alleen westelijke deel vanaf uitstulping
134	Anna Jacobapolder	Groot (lang maar smal), samen met 132 tot 135	-	x	Nee, schor is te smal
133	Anna Jacobapolder	Groot (lang maar smal), samen met 132 tot 135	-	x	Nee, schor is te smal
132	Anna Jacobapolder	Groot (lang maar smal), samen met 132 tot 135	-	Vormt landschappelijk geheel	Redelijke mogelijkheid tot aanleg groene dijk ook al is het schor hier niet echt breed
127	Oudepolder /Henriettepolder /Pr. Hendrikpolder	Klein	-	x	Nee, schor is te klein
126	Krabbenkreekdam	Klein	-	x	Nee, schor is te klein tevens is dijk onderdeel van de Krabbenkreekdam
124	Van Haaftepolder	Groot, samen met 122 tot 124	-	Vormt landschappelijke geheel met 122 & 123	Goede mogelijkheid tot aanleg groene dijk, moet wel één geheel vormen met 122 & 123
123	Hollarepolder /Sluispolder /Joanna Mariapolder	Groot, samen met 122 tot 124	-	Vormt landschappelijke geheel met 122 & 124	Goede mogelijkheid tot aanleg groene dijk, moet wel één geheel vormen met 122 & 124
122	Joanna Mariapolder /Suzannapolder	Groot, samen met 122 tot 124	-	Vormt landschappelijke geheel met 123 & 124	Goede mogelijkheid tot aanleg groene dijk, moet wel één geheel vormen met 123 & 124. Hier ligt voor de dijk een open geul, er gaat dus weinig schor verloren.
107	Stavenispolder	Klein	-	x	Nee, schor is te klein
108	Stavenispolder	Klein	-	x	Nee, schor is te klein
106	Stavenispolder	Klein	-	x	Nee, schor is te klein
105	Noordpolder	Klein	PP	x	Nee, schor is te klein en PP

Dijkvaknr	Poldernaam	Grootte schor	Broed- plaatsen Plevieren	Landschappelijke eenheid	Groene dijk?
101	Oudelandpolder	Klein	-	x	Nee, schor is te klein
77	Oesterdam	Groot, samen met 72 tot 77	-	Vormt landschappelijk geheel met 76	Goede mogelijkheid tot aanleg groene dijk, moet wel één geheel vormen met 76
76	Eerste Bathpolder	Groot, samen met 72 tot 77	-	Vormt landschappelijk geheel met 77	Goede mogelijkheid tot aanleg groene dijk, moet wel één geheel vormen met 77
75	Eerste Bathpolder	Groot, samen met 72 tot 77	-	Vormt landschappelijk geheel	Goede mogelijkheid tot aanleg groene dijk.
74	Eerste Bathpolder	Groot, samen met 72 tot 77	-	Vormt landschappelijk geheel met 73	Goede mogelijkheid tot aanleg groene dijk, moet wel één geheel vormen met 73, echter haven Rattekaai.
73	Tweede Bathpolder	Groot, samen met 72 tot 77	-	Vormt landschappelijk geheel met 74	Goede mogelijkheid tot aanleg groene dijk, moet wel één geheel vormen met 74
72	Tweede Bathpolder	Groot, samen met 72 tot 77	-	x	Nee, schor is te smal
71	Tweede Bathpolder	Groot, samen met 70	-	Vormt landschappelijk geheel met 70	Matige mogelijkheid tot aanleg groene dijk, schor is eigenlijk niet groot genoeg
70	Oostpolder	Groot samen met 71	-	Vormt landschappelijk geheel met 71	Matige mogelijkheid tot aanleg groene dijk, schor is eigenlijk niet groot genoeg
69	Oostpolder	Klein	-	x	Nee, schor is te klein en haven
68	Oostpolder	Klein	-	x	Nee, schor is te klein en haven
36	Oost-Bevelandpolder	Klein	PP	x	Nee, schor is te klein en PP
35	Wilhelminapolder	Klein	PP	x	Nee, schor is te klein en PP
26	Oud Noord Bevelandpolder	Klein	PP	x	Nee, schor is te klein en PP
25	Oud Noord Bevelandpolder	Klein	PP	x	Nee, schor is te klein en PP

bijlage-tabel 2 Slikken langs de Oosterschelde waar mogelijke kleidijken aangelegd kunnen worden

Dijkvak nr	Poldernaam	Naam slik	Potentie begroeiing	Grootte	Broedplaatsen Plevieren	Landschappelijke eenheid van het slik	Kleidijk?
170	Schelphoek/ Polder Schouwen		2	Klein	-	Nvt	Nee, natuurgebied
155	Z. Nieuwlandpolder/ Gouweveerpolder		6, 7, (8)	Klein	P	Nvt	Nee, klein oppervlak slik, ligt ook schor
154	Gouweveerpolder		6	Klein	P	Nvt	Nee, klein oppervlak slik, ligt ook schor
152	Polder Vierbannen		3, 6, 7	Klein	-	Nvt	Nee, klein oppervlak slik, ligt ook schor
150	Polder Vierbannen	Slikken van Viane	6	Groot	-	Dijkvak vormt geheel met 149 en 148a	Ja
149	Polder Vierbannen/Oosterlandpolder	Slikken van Viane	5,6	Groot	-	Dijkvak vormt geheel met 150 en 148a	Ja
148a	Oosterlandpolder/Bruinissepolder	Slikken van Viane	3,5,6	Groot	-	Dijkvak vormt geheel met 150 en 149	Eventueel, echter natuurpotentie 3
147	Grevelingedam	Plaat van Oude Tonge	?	Groot	-	Dijkvak vormt een geheel	? (Afhankelijk van natuurpotentie)
139	Philipsdam		?	Groot	-	Dijkvak vormt geheel met 136, 137 en 138	?
138	Philipsdam		?	Groot	-	Dijkvak vormt geheel met 136, 137 en 139	?
137	Philipsdam		?	Groot	-	Dijkvak vormt geheel met 136, 138 en 139	?
136	Philipsdam		?	Groot	-	Dijkvak vormt geheel met 137, 138 en 139	?
135	Pr. Hendrikpolder/Kremerspolder/Anna Jacobapolder	Rumoirschorren		Groot	-	Nvt	Nee, schor aanwezig
134	Anna Jacobapolder	Rumoirschorren	-	Groot	-	Nvt	Nee, schor aanwezig
133	Anna Jacobapolder	Rumoirschorren	-	Groot	-	Nvt	Nee, schor aanwezig
132	Anna Jacobapolder	Rumoirschorren	-	Groot	-	Nvt	Nee, schor aanwezig
131	Willempolder	Rumoirschorren	7,4	Groot	-	Nvt	Nee, schor aanwezig
130	Willempolder	Dwars in de Weg	3,7,8	Groot	-	-	Nee, natuurpotentie 7, 8
129	Anna Jacobapolder/Abr. Wisseploder	Dwars in de Weg	1	Groot	-	Dijkvak vormt geheel met	Ja, eventueel met 128

Dijkvak nr	Poldernaam	Naam slik	Potentie begroeiing	Grootte	Broedplaatsen Plevieren	Landschappelijke eenheid van het slik	Kleidijk?
						128	
128	Oudepolder	Dwars in de Weg	1,3	Groot	-	Dijkvak vormt geheel met 129	Eventueel, echter natuurpotentie 3
127	Oudepolder/Henriettepolder/ Pr. Hendrikpolder	Dwars in de Weg	2,3, 6, 7	Groot	-	-	Nee, natuurpotentie 3, 7
126	Krabbenkreekdam		-	Groot	-	Nvt	Nee, schor aanwezig
125	Van Haftenpolder		7	Groot	-	Nvt	Nee, schor aanwezig
124	Van Haftenpolder		3	Groot	-	Nvt	Nee, schor aanwezig
123	Hollarepolder/Sluispolder/Joanna Mariapolder		-	Groot	-	Nvt	Nee, schor aanwezig
122	Joanna Mariapolder/Suzannapolder		6,7	Groot	-	Nvt	Nee, schor aanwezig
121	Suzannapolder/Anna Vosdijk Polder/		4, 7	Groot	-	-	Nee, natuurpotentie 4, 7
120	Anna Vosdijkpolder		6	Groot	-	-	Eventueel, echter geen landschappelijke eenheid
119	Anna Vosdijkpolder / Moggershilpolder		1, 6	Groot	119 -> P	Dijkvak vormt geheel	Ja
118	Moggershilpolder		1	Groot	-	Dijkvak vormt geheel met 117	Ja, samen met 117
117	Moggershilpolder/ Oud Kempenshofstedepolder		6	Groot	-	Dijkvak vormt geheel met 118	Ja, samen met 118
116	Oud Kempenshofstedepolder		6	Groot	-	-	Eventueel, echter geen landschappelijke eenheid
113 t/m 110	Stavenissepolder	Stavenisse gronden	8	Groot	-	-	Nee, natuurpotentie 8
112	Stavenissepolder	Slikken van den Dortsman	8	Groot	-	-	Nee, natuurpotentie 8
111	Stavenissepolder	Slikken van den Dortsman	2,6	Groot	-	-	Eventueel, vormt echter geen landschappelijke eenheid
110	Stavenissepolder	Slikken van den Dortsman	7	Groot	-	-	Nee, natuurpotentie 7
109	Stavenissepolder	Slikken van den Dortsman	7	Groot	-	-	Nee, natuurpotentie 7
108	Stavenissepolder	Slikken van den Dortsman,	1	Groot	-	-	Nee, schor aanwezig

Dijkvak nr	Poldernaam	Naam slik	Potentie begroeiing	Grootte	Broedplaatsen Plevieren	Landschappelijke eenheid van het slik	Kleidijk?
		schor					
107	Stavenissepolder	Slikken van den Dortsman, schor	1	Groot	-	-	Nee, schor aanwezig
106	Stavenissepolder	Slikken van den Dortsman, schor	1	Groot	-	-	Nee, schor aanwezig
105	Noordpolder	schor	1	Groot	105 -> PP	-	Nee, schor aanwezig
104	Noordpolder	Slikken van den Dortsman	1,5	Groot	-	-	Eventueel, echter geen landschappelijke eenheid
103	Noordpolder	Slikken van den Dortsman	6,7	Groot	-	-	Nee, natuurpotentie 7
102	Noordpolder	Slikken van den Dortsman	5,6	Groot	-	-	Eventueel, echter geen landschappelijke eenheid
101	Oudelandpolder	Slikken van den Dortsman, schor	5	Groot	-	-	Eventueel, echter geen landschappelijke eenheid
100	Oudelandpolder	Slikken van den Dortsman	5	Groot	-	Dijkvak vormt geheel met 99	Ja, samen met 99
99	Muijepolder	Slikken van den Dortsman	5	Groot	-	Dijkvak vormt geheel met 100	Ja, samen met 100
98	Muijepolder	Slikken van den Dortsman	5	Groot	-	-	Eventueel, echter geen landschappelijke eenheid
97	Muijepolder	Slikken van den Dortsman	1	Groot	-	Dijkvak vormt geheel met 94, 95, 96	Ja, samen met 96
96	Pluimpot	Slikken van den Dortsman, natuureservaat de Pluimpot	2	Groot	-	Dijkvak vormt geheel met 94, 95, 97	Ja, samen met 97
95	Geertruidapolder	Slikken van den Dortsman	8	Groot	-	Dijkvak vormt geheel met 94, 96, 97	Nee, natuurpotentie 8
94	Scherpenissepolder	Slikken van den Dortsman	6, 7	Groot	-	Dijkvak vormt geheel met 95, 96, 97	Nee, natuurpotentie 7
93	Scherpenissepolder	Slikken van den Dortsman	7, 8	Groot	-	-	Nee, natuurpotentie 7, 8
88	Schakerloopolder		3,6	Klein	-	-	Nee, klein oppervlak slik en natuurpotentie 3
85	Oesterdam	Speelmansplaten	?	Groot	-	-	?
85	Oesterdam	Speelmansplaten	?	Groot	-	-	?
84	Oesterdam	Speelmansplaten	?	Groot	-	-	?

Dijkvak nr	Poldernaam	Naam slik	Potentie begroeiing	Grootte	Broedplaatsen Plevieren	Landschappelijke eenheid van het slik	Kleidijk?
83	Oesterdam	Speelmansplaten	?	Groot	-	-	?
82	Oesterdam	Speelmansplaten	?	Groot	-	-	?
81	Oesterdam	Verdronken land van Zuid Beveland	?	Groot	-	-	?
80	Oesterdam	Verdronken land van Zuid Beveland	?	Groot	-	-	?
79	Oesterdam	Verdronken land van Zuid Beveland	?	Groot	-	-	?
78	Oesterdam	Verdronken land van Zuid Beveland	?	Groot	78 -> P	-	?
77	Oesterdam	Schor	-	Groot	-	Nvt	Nee, schor aanwezig
76	Eerste Bathmanpolder	Schor	-	Groot	-	Nvt	Nee, schor aanwezig
75	Eerste Bathmanpolder	Schor	-	Groot	-	Nvt	Nee, schor aanwezig
74	Eerste Bathmanpolder	Schor	-	Groot	-	Nvt	Nee, schor aanwezig
73	Tweede Bathmanpolder	Schor	-	Groot	-	Nvt	Nee, schor aanwezig
72	Tweede Bathmanpolder	Schor	-	Groot	-	Nvt	Nee, schor aanwezig
71	Tweede Bathmanpolder	Schor	-	Groot	-	Nvt	Nee, schor aanwezig
70	Oostpolder	Schor	-	Groot	-	Nvt	Nee, schor aanwezig
69	Oostpolder	Schor	-	Groot	-	Nvt	Nee, schor aanwezig
68	Oostpolder	Schor	-	Groot	-	Nvt	Nee, schor aanwezig
67	Karelpolder	Verdronken land van Zuid Beveland	7	Groot	67 -> P	-	Nee, natuurpotentie 7
66	Karelpolder	Verdronken land van Zuid Beveland	7	Groot	-	-	Nee, natuurpotentie 7
65	Nieuwlandepolder	Verdronken land van Zuid Beveland	8	Groot	65 -> PP	-	Nee, natuurpotentie 8
64	Nieuwlandepolder	Verdronken land van Zuid Beveland	8	Groot	-	-	Nee, natuurpotentie 8
63	Pieterspolder	Verdronken land van Zuid	8	Groot	63 ->	-	Nee, natuurpotentie 8

Dijkvak nr	Poldernaam	Naam slik	Potentie begroeiing	Grootte	Broedplaatsen Plevieren	Landschappelijke eenheid van het slik	Kleidijk?
		Beveland			PP		
62	Nieuw Olzendepolder/Molenpolder	Verdronken land van Zuid Beveland	5,8	Groot	-	-	Nee, natuurpotentie 8
61	Molenpolder	Verdronken land van Zuid Beveland	-	Groot	-	-	Eventueel, echter geen landschappelijke eenheid
59	De Breede Watering	Verdronken land van Zuid Beveland	1	Klein	-	Dijkvak vormt geheel met 57 en 58	Nee, klein oppervlak slik
58	De Breede Watering	Verdronken land van Zuid Beveland	7,8	Klein	-	Dijkvak vormt geheel met 57 en 59	Nee, klein oppervlak slik en natuurpotentie 7,8
57	De Breede Watering	Verdronken land van Zuid Beveland	7	Klein	-	Dijkvak vormt geheel met 58 en 59	Nee, klein oppervlak slik en natuurpotentie 7
54	De Breede Watering	-	8	Klein	-	-	Nee, klein oppervlak slik en natuurpotentie 8
51	De Breede Watering	-	3, 7, 8	Klein	-	-	Nee, klein oppervlak slik en natuurpotentie 3,7,8
50	De Breede Watering	-	3, 7, 8	Klein	-	-	Nee, klein oppervlak slik en natuurpotentie 3,7,8
47	De Breede Watering	-	8	Klein	-	-	Nee, klein oppervlak slik en natuurpotentie 8
46	De Breede Watering	-	7,8	Klein	-	-	Nee, klein oppervlak slik en natuurpotentie 7,8
45	De Breede Watering	-	5,6	Klein	-	-	Nee, klein oppervlak slik
44	Wilhelminapolder	-	5	Klein	-	-	Nee, klein oppervlak slik
42	Wilhelminapolder	-	6	Klein	-	-	Nee, klein oppervlak slik
41	Wilhelminapolder	-	6	Klein	-	-	Nee, klein oppervlak slik
40	Oost-Bevelandpolder	-	5, 8	Klein	-	-	Nee, klein oppervlak slik en natuurpotentie 8
38	Oost Bevelandpolder	-	5,6	Groot	-	Dijkvak 29 t/m 38 vormt een geheel, dijkvak 38 vormt geheel met 37	Ja, samen met 36, 37
37	Oost Bevelandpolder	-	5	Groot	-	Dijkvak 29 t/m 38 vormt een geheel, dijkvak 37 vormt geheel met 38	Ja, samen met 36, 38
36	Oost Bevelandpolder	-	5	Groot	35 & 36 ->	Dijkvak 29 t/m 38 vormt een geheel	Ja, samen met 37, 38

Dijkvak nr	Poldernaam	Naam slik	Potentie begroeiing	Grootte	Broedplaatsen Plevieren	Landschappelijke eenheid van het slik	Kleidijk?
					PP		
35	Wilhelminapolder	schor	-	Groot	35 & 36 -> PP	Dijkvak 29 t/m 38 vormt een geheel	Nee, schor aanwezig
34	Wilhelminapolder	-	5	Groot	-	Dijkvak 29 t/m 38 vormt een geheel	Eventueel, echter geen landschappelijke eenheid
33	Wilhelminapolder	-	6	Groot	-	Dijkvak 29 t/m 38 vormt een geheel	Eventueel, echter geen landschappelijke eenheid
32	Wilhelminapolder	-	6	Groot	-	Dijkvak 29 t/m 38 vormt een geheel	Eventueel, echter geen landschappelijke eenheid
31	Zandkreekdam	-	8	Groot	-	Dijkvak 29 t/m 38 vormt een geheel	Nee, natuurpotentie 8
30	Jonkvrouw Annapolder/Katspolder/L. Abrahampolder	-	5,6,7,8	Groot	-	Dijkvak 29 t/m 38 vormt een geheel, dijkvak 30 vormt een geheel	Nee, natuurpotentie 7, 8
29	L. Abrahampolder	Strand "Katshoek"	8	Groot	-	Dijkvak 29 t/m 38 vormt een geheel	Nee, natuurpotentie 8
28	L. Abrahampolder	-	8	Klein	-	-	Nee, klein oppervlak slik
26	Oud Noord Bevelandpolder	Slikken van Kats, schor	1	Groot	-	-	Nee, schor aanwezig
25	Oud Noord Bevelandpolder	Slikken van Kats	1,5	Groot	-	-	Eventueel, echter geen landschappelijke eenheid
24	Oud Noord Bevelandpolder	Slikken van Kats	7	Groot	-	-	Nee, natuurpotentie 7
21	Oud Noord Bevelandpolder	-	7, 8	Klein	-	Dijkvak vormt geheel met 20	Nee, klein oppervlak slik en natuurpotentie 7, 8
20	Oud Noord Bevelandpolder	-	8	Klein	-	Dijkvak vormt geheel met 21	Nee, klein oppervlak slik en natuurpotentie 8
18	Oud Noord Bevelandpolder	-	6	Klein	-	Dijkvak vormt geheel samen met 17	Nee, klein oppervlak slik
17	Oud Noord Bevelandpolder	-	1,7	Klein	-	Dijkvak vormt geheel samen met 18	Nee, klein oppervlak slik en natuurpotentie 7
16	Oud Noord Bevelandpolder	-	7	Klein	-	Dijkvak vormt geheel	Nee, klein oppervlak slik en natuurpotentie 7
15	Oud Noord Bevelandpolder	-	7	Klein	-	Dijkvak vormt geheel	Nee, klein oppervlak slik en natuurpotentie 7

Dijkvak nr	Poldernaam	Naam slik	Potentie begroeiing	Grootte	Broedplaatsen Plevieren	Landschappelijke eenheid van het slik	Kleidijk?
11	Vlietepolder	-	7	Klein	-	-	Nee, klein oppervlak slik en natuurpotentie 7
10	Vlietepolder, Thoornpolder	-	3,7	Klein	-	-	Nee, klein oppervlak slik en natuurpotentie 3,7
9	Thoornpolder,	-	1,6	Klein	-	-	Nee, klein oppervlak slik
8	Thoornpolder,	-	5	Klein	-	-	Nee, klein oppervlak slik
7	Thoornpolder,	Strand "de Roompot"	6	Klein	-	-	Nee, klein oppervlak slik
6	Mariapolder	Strand "de Roompot"	-	Klein	-	-	Nee, klein oppervlak slik
4	Anna Frisopolder	-	6	Klein	-	-	Nee, klein oppervlak slik
3	Anna Frisopolder	-	6, 7	Klein	-	-	Nee, klein oppervlak slik en natuurpotentie 7

Tabel A

Schouwen-Duiveland

		Algemeen		Natuur									Cultuurhistorie	Recreatie / Visserij			Wonen	Overig
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
Poldernaam	Vak-nr	Lengte vak (m)	Nr. Waarden-burg	Natuur waarde glooiing (type)	Natuur-potentie glooiing (type)	Natuurwaarden in voor-en achterland	Natuurontw.-projecten	HVP	Foerageergebied	Broedgebieden	Extra kwetsbare broedplaatsen plevieren	Cultuurhistorische waarden	Recreatie algemeen	Duikplaats	Verharde weg voor auto en/of fiets op (buitenzijde) dijk	Zeegroente zee-aas; Schelpdierpercelen	Hindergevoelige woon- & leefobjecten	Toegankelijkheid NB-gebied
Polder Burgh- en Westland	171a	2000	57, 58, 59	1,3, 6, 7	2, 4, 8	slik, Westbout		HVP (bud, bid)	•	FG	BVg	PPPP		duikplaats	fiets	perceel		Niet toeg.
Haven Burghsluis	171b	1250	56	2, 3, 6	4, 8	slik		HVP (bud)	•				haven Burghsluis	duikplaats	fiets	perceel	Burghsluis	Niet toeg. (deels)
Koudekerkse inlaag	171c	2250	55	7, 8	8	inlaag		HVP (bid)	•(•)	BVg		Plompotoren, inlaag		duikplaats	auto + fiets	perceel		
Schelphoek	171d	4250	53-54	1, 2, 6, 7	1, 4, 6, 8	Natuurreservaat Schelphoek, slik, zandstrand	Schelphoek *	HVP (bud)	••	BVg (bud)	P	caissons, doorbraak van 1953	parkeerplaats			perceel		Beperkt toeg. (deels)
Polder Schouwen	170	1475	52	1	2	slik	Zuidkust Schouwen (*)	HVP (bud)	••						fiets	zee-aas	Serooskerke	Toeg.
Wevers inlaag	169	325	50-51	1, 3, 5, 6	2, 4, 8	slik binnenzijde dam	Zuidkust Schouwen	HVP (bid)	••	BVg		inlaag met karrevelden		duikplaats	fiets			Toeg.
Wevers/Flaauwers inlaag	168	1575	49a/b	(5), 6	8	inlaag	Zuidkust Schouwen	HVP (bid)	••	BVg		inlaag met karrevelden, dijkmagazijn		duikplaats				x
Flaauwers inlaag	167	500	48	6	7, 8		Zuidkust Schouwen	HVP (bid)	•			inlaag met karrevelden	haven	duikplaats		perceel		Toeg.
Polder Schouwen	166	250	46-47	5, 7	7		Zuidkust Schouwen			BVg		spuiboezem	cafe, trailerhelling	duikplaats		perceel		Toeg.
Polder Schouwen	165	1800	43a/b-45	5, 6, 7, 8	7, 8		Zuidkust Schouwen									perceel	gemaal Prommelsluis	Toeg.
Polder Schouwen	164	450	41-42	2, 6	3, 8		Zuidkust Schouwen							duikplaats		perceel	'Pikgat'	Toeg.
Kisters inlaag	163	725	40a/b	2, 7	4, 8	inlaag	Zuidkust Schouwen	HVP (bud, bid)	••	BVg, BVk						perceel		Toeg.
Kisters inlaag	162	300	39	5, 6, (7)	7, (8)	smalle slik	Zuidkust Schouwen	HVP (bid)	••							perceel		Toeg.
Polder Schouwen	161	750	38	5	7	smalle slik	Zuidkust Schouwen	HVP (bid)	•			restanten bewoning buitendijks		duikplaats		perceel	'Borrendamme'	Toeg.
Cauwers inlaag	160	200	37	5, 6, 7	7, 8	smalle slik	Zuidkust Schouwen							duikplaats		perceel		Toeg.
Cauwers inlaag	159	575	36	5	7	inlaag	Zuidkust Schouwen	HVP (bid)	•	BVg, BVk						perceel	'Levensstrijd'	Toeg.
Polder Schouwen	158	1025	33-35	6, 7	8		Zuidkust Schouwen	HVP (bid)	••	BVk						perceel		Toeg.
Havenkanaal	157	-	31-32	5, 6, 7	7, 8	slik	Galgepolder *	HVP (bid)	••			uitkijkpunt (?) 't Hoofd, Kurkenol	havenkanaal naar Zierikzee			zee-aas		x
Zuidhoek	156	1425	28-30	5, 6	7, 8	inlaag	Galgepolder *, De Val *	HVP (bid)	•(•)	BVg	P	Dijkmagazijn		duikplaats (2x)		perceel		Toeg.
Z.Nieuwlandpolder/ Gouweveerpolder	155	1750	21-28	5, 6, (7)	6, 7, (8)	slik in De Val	De Val *	HVP (bud)	••	FG	BVk	P	haven "De Val"	parkeerplaats, camping	duikplaats		zeegroente, zee-aas; perceel	Toeg. (deels)
Gouweveerpolder	154	1200	20	5	6	schor, slik		HVP (bid)	•	FG						perceel		Toeg.
Gouweveerpolder	153	175	19	5, 6	6, 7	slik						Noordbout	vissen vanaf de Noordbout	duikplaats		zee-aas; perceel		Toeg.
Polder Vierbannen	152	2250	16-19	5, 6	3, 6, 7	slik		HVP (bud)	•			Noordbout, verkavelingspatroon buitendijks blootgelegd	vissen vanaf de Zuidbout, gedeelten achterland bos, consumptientent	duikplaats		zee-aas; perceel		(Beperkt) toeg.
Polder Vierbannen	151	1150	15	5	6, 7	Natuurreservaat Krekengebied Ouwerkerk		HVP (bid)	••	BVg		inlaag, caissons				perceel		Beperkt toeg.
Polder Vierbannen	150	575	14	6	6	Natuurreservaat Krekengebied Ouwerkerk, slik		HVP (bud)	••			inlaag, caissons	camping			perceel	camping	Beperkt toeg.

Tabel A

Schouwen-Duiveland

		Algemeen		Natuur								Cultuurhistorie	Recreatie / Visserij			Wonen	Overig	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
Poldernaam	Vak- nr	Lengte vak (m)	Nr. Waarden- burg	Natuur waarde glooiing (type)	Natuur- potentie glooiing (type)	Natuurwaarden in voor- en achterland	Natuurontw.- projecten	HVP	Foerageer- gebied	Broedge- bieden	Extra kwetsbare broedplaatsen plevieren	Cultuurhistorische waarden	Recreatie algemeen	Duikplaats	Verharde weg voor auto en/of fiets op (buitenzijde) dijk	Zeegroente zeeaas; Schelpdierpe- rcelen	Hindergevoelige woon- & leefobjecten	Toeganke- lijkheid NB- gebied
Polder Vierbannen/ Oosterlandpolder	149	1225	13	5, 6	5, 6	slik (Slikken van Viane)		HVP (bid)	•	FG	BVg	spuiboezem	recreatieve voorzieningen bij de voormalige weegbrug Viane		auto + fiets	perceel	'Duiveland'	Beperkt toeg.
Oosterlandpolder/ Bruinispolder	148 a	3150	11-12	2, 5	3, 5, 6	schor, slik (Slikken van Viane), gedeelte achterland natuur, eendekooi		HVP (bid, bud)	•(•)	FG	BVg	eendekooi in achterland, restanten muralmuur			auto + fiets	zeegroente	'De Abeele', 't Is niet anders'	Beperkt toeg.
Oosterlandpolder/ Bruinispolder	148 b	3125	8-10	5, 6, 7	6, 7, 8	slik (Slikken van Viane), gedeelte natuur achter dam		HVP (bid)	•	FG (gedeelte)		inlaag		duikplaats		perceel		Beperkt toeg.
Oosterlandpolder/ Bruinispolder	148 c	1625	6-7	5, 6	6, 7								haven, vluchthaven, restaurant buitendijks	duikplaats (2x)			'De Broezel', restaurant	Beperkt toeg. (deels)
Oosterlandpolder/ Bruinispolder	148 d	3750	1-5	-	-								haven Bruinisse, intensieve recreatie		auto + fiets	perceel	Bruinisse	x

Tabel A

St. Philipsland

		Algemeen		Natuur								Cultuurhistorie	Recreatie / Visserij		Wonen		Overig	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
Poldernaam	Vak-nr	Lengte vak (m)	Nr. Waardenburg	Natuur waarde glooiing (type)	Natuur-potentie glooiing (type)	Natuurwaarden in voor-en achterland	Natuurontw.-projecten	HVP	Foeragegebied	Broedgebieden	Extra kwetsbare broedplaatsen plevieren	Cultuurhistorische waarden	Recreatie algemeen	Duikplaats	Verharde weg voor auto en/of fiets op (buitenzijde) dijk	Zeegroente zeeas; Schelpdierpercelen	Hindergevoelige woon- & leefobjecten	Toegankelijkheid NB-gebied
Grevelingendam	147	4500	1-6	1, 5, 7	1, 3, 7, 8	slik (Plaat van Oude Tonge)		HVP (bud)			•(•) FG		haven, restaurant, raapplaats schelpdieren, intensieve recreatie, dam goed toeg.		zeegroente, zeeas	restaurant	(Beperkt) toeg.	
Philipsdam	146	375	7-10	6, 7	8	achterland natuur (?)							dam is berijdbaar, parkeerplaatsen				x	
Philipsdam	145	?	?	1	2	?		HVP (bud)			•		dam is berijdbaar, parkeerplaatsen		perceel		x	
Philipsdam	144	?	?	6, 7	8	?	Krammersluizen *						dam is berijdbaar, parkeerplaatsen				x	
Philipsdam	143	?	?	7	8	?	Krammersluizen *	HVP (bud)			••		dam is berijdbaar, parkeerplaatsen				x	
Philipsdam	142	?	?	6	8	?		HVP (bud)			•		dam is berijdbaar, parkeerplaatsen				Beperkt toeg.	
Philipsdam	141	?	?	6	8	?		HVP (bud)			•		dam is berijdbaar, parkeerplaatsen				Beperkt toeg.	
Philipsdam	140	?	?	6	8	?		HVP (bud)			••		dam is berijdbaar, parkeerplaatsen				Beperkt toeg.	
Philipsdam	139	?	?	6	8	?					FG		dam is berijdbaar, parkeerplaatsen				Beperkt toeg.	
Philipsdam	138	?	?	5	6	?					FG		dam is berijdbaar, parkeerplaatsen				Beperkt toeg.	
Philipsdam	137	?	12	5	6	?		HVP (bud)			•• FG		dam is berijdbaar, parkeerplaatsen				Beperkt toeg.	
Philipsdam	136	?	12	5	6	slik		HVP (bud)			•• FG		dam is berijdbaar, parkeerplaatsen				Beperkt toeg.	
Pr. Hendrikpolder/ Kramerspolder/ Anna Jacobapolder	135	2675	21-24	x	x	slik, Rumoirtschorren, achterland Bosje van Klompe		HVP (bud)			• FG		Bosje van Klompe		auto + fiets (deel)	zeegroente	'La Solitude'	Beperkt toeg.
Anna Jacobapolder	134	2225	19-20	x	x	slik, Rumoirtschorren, achterland eendekooi		HVP (bud, bid)			•(•) FG (klein deel)	BVk (bud)	eendekooi		auto + fiets (deel)	zeegroente		Beperkt toeg.
Anna Jacobapolder	133	875	18	x	x	slik, Rumoirtschorren		HVP (bud)			•		mosselpercelen op de slikken			zeegroente	'Stelberg'	Beperkt toeg.
Anna Jacobapolder	132	1075	17	x	x	slik, Rumoirtschorren		HVP (bud)			•		mosselpercelen op de slikken			zeegroente		Beperkt toeg.
Willempolder	131	475	16	5, 3	7, 4								haven Sluis (voormalige veerhaven), dijk redelijk goed toegankelijk			Sluis	x	
Willempolder	130	1975	13-16	2, 7, 8	3, 7, 8	smalle slik												
Anna Jacobapolder/ Abr. Wissepolder	129	1375	10-12	1	1	slik		HVP (bud, bid)			•• FG					zeeas		Beperkt toeg.
Oudepolder	128	1350	9-10	1, 3	1, 3	slik		HVP (bud)			•• FG							Beperkt toeg.
Oudepld./Henriëtepl d./ Pr. Hendrikpolder	127	3550	1-8	1, 2, 5, 6	2, 3, 6, 7	schor, slik		HVP (bud, bid)			•(•)		molen De Hoop				gemaal De Luyster, 'Bouwlust', St. Philipsland	Beperkt toeg. (deels)
Krabbenkreekdam	126	1250	geen nummer			schor, slik		HVP (bud, bid)			•(•) FG (vanaf haventje)	BVk	haven					Beperkt toeg. (deels)

Tabel A

Tholen

		Algemeen		Natuur									Cultuurhistorie	Recreatie / Visserij			Wonen	Overig
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
Poldernaam	Vak-nr	Lengte vak (m)	Nr. Waarden-burg	Natuurwaarde glooiing (type)	Natuur-potentie glooiing (type)	Natuurwaarden in voor-en achterland	Natuurontw.-projecten	HVP	Foerageer-gebied	Broedge-bieden	Extra kwetsbare broedplaatsen plevieren	Cultuurhistorische waarden	Recreatie algemeen	Duikplaats	Verharde weg voor auto en/of fiets op (buitenzijde) dijk	Zeegroente zee-aas; Schelpdierpercelen	Hindergevoelige woon- & leefobjecten	Toegankelijkheid NB-gebied
Van Haftenpolder	125	825	59	7	7	slik	Van Haftenpld *	HVP (bud)	••	FG	BVg						'Mariahoeve'	Beperkt toeg.
Van Haftenpolder	124	500	58	2	3	schor, slik, kreekrestant 'Het Stinkgat'	Van Haftenpld *	HVP (bud, bid)	••	FG								Beperkt toeg.
Hollarepldr/Sluispldr/Joanna Mariapolder	123	1675	57	x	x	schor, slik		HVP (bid)	•	FG	BVg (bud)							Beperkt toeg.
Joanna Mariapolder/Suzannapolder	122	met inhammen 3850 zonder inhammen 2500	53-56	6, 7	3, 7, 8	schor, slik		HVP (bud)	••	FG (tot haven)	BVg (bud)	Kleine nol	jachthaven, trailerhelling, camping	duikplaats		zeegroente; perceel	camping, St. Annaland	(Beperkt) toeg.
Suzannapolder/ Anna Vosdijkpolder	121	2050	50-52	4, 5, 6	4, 7	slik		HVP (bid)	•	FG (oostelijke helft)						perceel		Toeg.
Anna Vosdijkpolder	120	750	50	5	6	slik		HVP (bid)	••	FG		Grote Nol						Toeg.
Anna Vosdijkpolder/Moggershilpolder	119	800	47-49	1, 5	1, 6	slik		HVP (bud)	••	FG	P						'Nooit Gedacht'	Toeg.
Moggershilpolder	118	750	47	1	1	slik		HVP (bud, bid)	•	FG								Toeg.
Moggershilpolder/Oud Kempshofstedepld.	117	575	46	5	6	slik				FG			camping				camping	Toeg.
Oud Kemp.Hofst.pld.	116	1375	45	6	6	smal slik							camping	duikplaats		zee-aas	camping	Toeg.
Margarethapolder	115	1400	41-44	3, 5, 6, 7, 8	3, 7, 8							Oostnol	bungalowpark	duikplaats		zee-aas; perceel	bungalowpark Oud Kempen	Toeg. (deels)
haven Stavenisse	114	havenmond	40	7	8							Jachthaven, trailerhelling	ingang haven Stavenisse	duikplaats		perceel		x
Stavenissepolder	113	475	39-40	7	8	smal slik										perceel		Toeg.
Stavenissepolder	112	525	39	7	8	slik (Slikken van den Dortsman)										perceel		Toeg.
Stavenissepolder	111	1150	37-38	2, 6	2, 6	slik (Slikken van den Dortsman)		HVP (bud)	•			Westnol				perceel		Toeg.
Stavenissepolder	110	200	36	6	7	slik (Slikken van den Dortsman)		HVP (bud)	•			Doornikse steen, gebakken blokken				perceel	'Scheldehoeve'	Toeg.
Stavenissepolder	109	600	35	5	7	slik (Slikken van den Dortsman)		HVP (bid)	••	FG		Doornikse steen, gebakken blokken	camping, parkeerplaatsen, dagrecreatie			perceel	camping	Toeg.
Stavenissepolder	108	1100	34	1	1	slik (Slikken van den Dortsman), schor		HVP (bud)	••	FG			parkeerplaatsen, dagrecreatie					Beperkt toeg.
Stavenissepolder	107	750	33	1	1	schor, slik (Slikken van den Dortsman)		HVP (bud, bid)	••	FG			parkeerplaatsen, dagrecreatie				bebouwing	Beperkt toeg.
Stavenissepolder	106	1250	31-32	1	1	slik (Slikken van den Dortsman), schor		HVP (bud, bid)	••	FG								Beperkt toeg.
Noordpolder	105	425	30	1	1	schor	Heideweg	HVP (bid)	••	FG	PP							Beperkt toeg.
Noordpolder	104	500	29-30	1, 5	1, 5	slik (Slikken van den Dortsman)	Het Spuy			FG								Beperkt toeg.

Tabel A

Tholen

		Algemeen		Natuur									Cultuurhistorie	Recreatie / Visserij			Wonen	Overig		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19		
Poldernaam	Vak- nr	Lengte vak (m)	Nr. Waarden- burg	Natuur waarde glooiing (type)	Natuur- potentie glooiing (type)	Natuurwaarden in voor- en achterland	Natuurontw.- projecten	HVP	Foerageer- gebied	Broedge- bieden	Extra kwetsbare broedplaatsen plevierien	Cultuurhistorische waarden	Recreatie algemeen	Duikplaats	Verharde weg voor auto en/of fiets op (buitenzijde) dijk	Zeegroente zeeas; Schelpdierpe- rcelen	Hindergevoelige woon- & leefobjecten	Toeganke- lijkheid NB- gebied		
Noordpolder	103	575	28-29	5	6, 7	slik (Slikken van den Dortsman)	Het Spuy									zeeas		Toeg.		
Noordpolder	102	1100	26-27	5	5, 6	slik (Slikken van den Dortsman)		HVP (bud, bid)	••	FG		gemaal				zeeas	gemaal en bebouwing	Toeg.		
Oudelandpolder	101	700	25	5	5	slik (Slikken van den Dortsman), schor		HVP (bid)	••	FG								Toeg.		
Oudelandpolder	100	500	24	5	5	slik (Slikken van den Dortsman)		HVP (bud)	••							zeeas		Toeg.		
Muijepolder	99	350	23	5	5	slik (Slikken van den Dortsman)	Muijepolder	HVP (bud)	••	FG						zeeas		Toeg.		
Muijepolder	98	700	22	5	5	slik (Slikken van den Dortsman)	Muijepolder									zeeas	bebouwing	Toeg.		
Muijepolder	97	550	20-21	1	1	slik (Slikken van den Dortsman)										zeeas		Toeg.		
Pluimpot	96	150	20	2	2	slik (Slikken van den Dortsman), natuurreservaat de Pluimpot		HVP (bid)	•							fiets	de Pluimpot, camping	Toeg.		
Geertruidapolder	95	400	20	7	8	slik (Slikken van den Dortsman)										camping	fiets	zeeas	camping	Toeg.
Scherpenissepolder	94	575	20	6	6, 7	slik (Slikken van den Dortsman)		HVP (bid)				dammetjes	camping, recreatieverblijf "de	duikplaats	fiets	zeeas	camping	Toeg.		
Scherpenissepolder	93	1250	18-19	6, 7	7, 8	slik (Slikken van den Dortsman)						dammetjes	camping	duikplaats	fiets		camping	Toeg.		
Scherpenissepolder	92	300	17	6, 7	8		Scherpenissepolder	HVP (bid)				inlaag	stortplaats		fiets			Toeg.		
Scherpenissepolder	91	3025	12-16	2, 3	3, 4	inlaagdijk	Scherpenissepolder	HVP (bid, bud)				inlaag		duikplaats	fiets		sluis met bebouwing	Toeg.		
Poortvlietpolder/ Kl. van Steelandpolder	90	350	11	7	7		(Klaas Steelandpolder)					voormalig stoomgemaal		duikplaats	fiets			Toeg.		
?		300	11	7	7											fiets		Toeg.		
Kl. van Steelandpolder/ Nw- Strijepolder	89	1825	7-10	2, 7	4, 8		(Klaas Steelandpolder)									fiets	Strijenham	Toeg.		
Schakerloopolder	88	1250	6-7	3, 5	3, 6	smal slik	Oesterdam *, Schakerloopolder	HVP (bid, bud)						duikplaats	fiets			Toeg. (deels)		

Tabel A

Zuid-Beveland

		Algemeen		Natuur								Cultuurhistorie	Recreatie / Visserij			Wonen	Overig	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
Poldernaam	Vak-nr	Lengte vak (m)	Nr. Waardenburg	Natuurwaarde glooiing (type)	Natuurpotentie glooiing (type)	Natuurwaarden in voren achterland	Natuurontw.-projecten	HVP	Foerageergebied	Broedgebieden	Extra kwetsbare broedplaatsen plevieren	Cultuurhistorische waarden	Recreatie algemeen	Duikplaats	Verharde weg voor auto en/of fiets op (buitenzijde) dijk	Zeegroente zeeas; Schelpdierpercelen	Hindergevoelige woon- & leefobjecten	Toegankelijkheid NB-gebied
Oesterdam	87	300	2-8	7	8			HVP (bud)	••				Bergse-diepsluis, vnl. recreatievaart		fiets			x
Oesterdam	86		2-8	5, 6, 7	7, 8								Bergse-diepsluis, vnl. recreatievaart		fiets			x
Oesterdam	85	1075	2-9	6	7	slik (Speelmansplaten)		HVP (bud)	••				dam berijdbaar, intensieve recreatie, surfen, parkeerplaatsen		fiets			Beperkt toeg.
Oesterdam	84	1400	10	5	7	slik (Speelmansplaten)				FG			dam berijdbaar, intensieve recreatie, surfen, parkeerplaatsen		fiets			Beperkt toeg.
Oesterdam	83	1350	10	5	7	slik (Speelmansplaten)		HVP (bud)	•	FG			dam berijdbaar, intensieve recreatie, surfen, parkeerplaatsen		fiets			Beperkt toeg.
Oesterdam	82	1575	10-11	6	7	smal slik (Speelmansplaten)				FG			dam berijdbaar, intensieve recreatie, surfen, parkeerplaatsen		fiets			Beperkt toeg.
Oesterdam	81	1400	11	6	7	slik (Verdronken land van Zuid-Beveland)				FG			dam berijdbaar, intensieve recreatie, surfen, parkeerplaatsen		fiets	zeeas		Beperkt toeg.
Oesterdam	80	1000	12	5	7	slik (Verdronken land van Zuid-Beveland)				FG			dam berijdbaar, intensieve recreatie, surfen, parkeerplaatsen		fiets	zeeas		Beperkt toeg.
Oesterdam	79	975	13	6	6	slik (Verdronken land van Zuid-Beveland)		HVP (bud)	••	FG			Kreekraksluizen		fiets			Beperkt toeg.
Oesterdam	78	775	13-14	-	-	slik (Verdronken land van Zuid-Beveland)		HVP (bud)	••	FG	P		Kreekraksluizen		fiets			Beperkt toeg.
Oesterdam	77	700	14	x	x	schor				FG					fiets			Beperkt toeg.
Eerste Bathpolder	76	1075	69-70	x	x	schor		HVP (bud)	••	FG		Muraltglooiing						Beperkt toeg.
Eerste Bathpolder	75	300	69	x	x	schor				FG		voorm. landbouwhaven Rattekaai (zonder functie)						Beperkt toeg.
Eerste Bathpolder	74	400	68	x	x	schor				FG							Rattekaai	Beperkt toeg.
Tweede Bathpolder	73	1450	67	x	x	schor		HVP (bud)	••	FG						zeegroente	'Separatiedijk', gemaal	Beperkt toeg.
Tweede Bathpolder	72	1400	66-66a	x	x	schor, gedeelte achterland natuur??		HVP (bud)	•(•)	FG								Beperkt toeg.
Tweede Bathpolder	71	1250	65-65a	x	x	schor		HVP (bud, bid)	•(•)	FG								Beperkt toeg.
Oostpolder	70	925	64	x	x	schor		HVP (bud)	••	FG								Beperkt toeg.
Oostpolder	69	575	63	x	x	schor		HVP (bud)	••	FG			haven Roelshoek, dagrecreatie				Roelshoek	Beperkt toeg.
Oostpolder	68	150	63	x	x	schor				FG			haven Roelshoek, dagrecreatie				Roelshoek	Toeg.

Tabel A

Zuid-Beveland

		Algemeen		Natuur									Cultuurhistorie	Recreatie / Visserij		Wonen		Overig	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	
Poldernaam	Vak- nr	Lengte vak (m)	Nr. Waarden- burg	Natuur waarde glooiing (type)	Natuur- potentie glooiing (type)	Natuurwaarden in voor- en achterland	Natuurontw.- projecten	HVP		Foerageer- gebied	Broedge- bieden	Extra kwetsbare broedplaatsen plevierien	Cultuurhistorische waarden	Recreatie algemeen	Duikplaats	Verharde weg voor auto en/of fiets op (buitenzijde) dijk	Zeegroente zeeas; Schelpdierpe- rcelen	Hindergevoelige woon- & leefobjecten	Toeganke- lijkheid NB- gebied
Karelpolder	67	2000	62	5	7	slik (Vedronken land van Zuid-Beveland)		HVP (bud)	•(•)	FG		P	dakpannen			zeeas			Beperkt toeg.
Karelpolder	66	600	61	5	7	slik (Vedronken land van Zuid-Beveland)		HVP (bud)	•	FG									Beperkt toeg.
Nieuwlandepolder	65	1450	59a-60	6	8	slik (Vedronken land van Zuid-Beveland)		HVP (bud)	••	FG		PP				zeeas			Beperkt toeg.
Nieuwlandepolder	64	325	59-59a	6, 7	8	slik (Vedronken land van Zuid-Beveland)				FG						zeeas			Beperkt toeg.
Pieterspolder	63	2250	58	7	8	slik (Vedronken land van Zuid-Beveland)		HVP (bud, bid)	••	FG		PP	voorm. landbouwhaven	haven, dagrecreatie		zeeas			Beperkt toeg.
Nieuw Olzendepolder/ Molenpolder	62	1600	54-57	5, 7	5, 8	slik (Vedronken land van Zuid-Beveland)		HVP (bud)	•	FG			dammen evenwijdig aan oever	loswal Yerseke					Beperkt toeg. (deels)
Molenpolder	61	550	51-53	x	x	slik (Vedronken land van Zuid-Beveland)				FG (totaal haven Yerseke)				loswal Yerseke					x
?	60	haven Yerseke 1500	46-50	(2), 3, 6	(3), 4, 7, 8			HVP (bud)	•				oesterputten	loswal Yerseke, havens, camping, 'Kijk Uit' (uitkijkpunt?)		perceel	Yerseke, camping		x
Burenpolder	59	625	44-45	1	1	slik (Vedronken land van Zuid-Beveland)								intensieve recreatie op de strandjes					Toeg.
De Breede Watering	58	1675	41-43a	6, 7	7, 8	smalle slik (Vedronken land van Zuid-Beveland)		HVP (bud, bid)	•				Muraltglooiing	intensieve recreatie op de strandjes, vakantiebungalows		perceel	bungalowpark		Toeg.
De Breede Watering	57	225	40	7	7	slik (Vedronken land van Zuid-Beveland)		HVP (bud)	••		BVk			intensieve recreatie op de strandjes					Toeg.
De Breede Watering	56	675	38-39	7	8			HVP (bud, bid)	•(•)		BVk			intensieve recreatie op de strandjes					Toeg.
De Breede Watering	55	kanaal	-											monding kanaal door Zuid-Beveland					x
De Breede Watering	54	500	34-35	6	8	slik								camping	duikplaats			camping	x
De Breede Watering	53	350	34-35	7	8										duikplaats				x
De Breede Watering	52	x	29-32	2, 6, 7	3, 7, 8									haven Wemeldinge, trailerhelling, parkeerplaats				Wemeldinge	x
De Breede Watering	51	225	29-32	2, 6, 7	3, 7, 8	slik							brede watering direct achter de dijk	dagrecreatie	duikplaats			Wemeldinge	x
De Breede Watering	50	200	29-32	2, 6, 7	3, 7, 8	slik							brede watering direct achter de dijk	dagrecreatie	duikplaats			Wemeldinge	x
De Breede Watering	49	175	39-32	2, 6, 7	3, 7, 8								brede watering direct achter de dijk	dagrecreatie	duikplaats				x
De Breede Watering	48	575	26b-27	5, 6, 7	8								brede watering direct achter de dijk, voorm. landbouwhaven	dagrecreatie	duikplaats				x
De Breede Watering	47	1750	24-26b	6, 7	8	slik, achterland natuur ??		HVP (bud)	•	FG	BVk		damwandjes (Oude Zeedijk), inlaag, brede watering direct achter de dijk, oesterputten	dagrecreatie	duikplaats	auto + fiets		'Stelhoeve', gemaal Nieuwe Sluis	Toeg.

Tabel A

Zuid-Beveland

		Algemeen		Natuur								Cultuurhistorie	Recreatie / Visserij			Wonen		Overig	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	
Poldernaam	Vak- nr	Lengte vak (m)	Nr. Waarden- burg	Natuur waarde glooiing (type)	Natuur- potentie glooiing (type)	Natuurwaarden in voor- en achterland	Natuurontw.- projecten	HVP		Foerageer- gebied	Broedge- bieden	Extra kwetsbare broedplaatsen plevieren	Cultuurhistorische waarden	Recreatie algemeen	Duikplaats	Verharde weg voor auto en/of fiets op (buitenzijde) dijk	Zeegroente zeeas; Schelpdierpe- rcelen	Hindergevoelige woon- & leefobjecten	Toegankel- ijkheid NB- gebied
De Breede Watering	46	775	22-24	(5), 6, 7	(7), 8	slik, achterland natuur??			FG				damwandjes (Oude Zeedijk), inlaag, brede watering direct achter de dijk	dagrecreatie	duikplaats	auto + fiets			Toeg.
De Breede Watering	45	975	18c-21	5, 6	5, 6	slik		HVP (bud)	●●	FG			inlaag, brede watering direct achter de dijk	dagrecreatie	duikplaats	auto + fiets	zeeas	Kattendijke	Toeg.
Wilhelminapolder	44	1625	18a-18b	5	5	slik		HVP (bud, bid)	●(●)	FG			kreekrestant direct achter de dijk, voorm. landbouwhaven	camping, zee- aaskwekerij, parkeerterrein (zuidelijk) met friettent		fiets	zeeas	camping, Het Sas	Toeg.
ingang Havenkanaal	43	sluizen	17	6	7			HVP (bud)	●●				restant dijkvallen Het Aquarium	havenmonding en sluis naar Wilhelminadorp (Het Sas)	duikplaats	fiets	perceel		x
Wilhelminapolder	42	300	16	6	6	slik, achterland natuur??							restant dijkvallen Het Aquarium	kleinschalige recreatie	duikplaats		perceel		Toeg.
Wilhelminapolder	41	325	15-16	6	6	slik, achterland natuur??							restant dijkvallen Het Aquarium	kleinschalige recreatie	duikplaats				Toeg.
Oost-Bevelandpolder	40	575	12-14	5, 6	5, 8	slik		HVP (bud)	●	FG			restant dijkvallen Het Aquarium	kleinschalige recreatie					Beperkt toeg.
Oost-Bevelandpolder	39	450	11	5, 6	5, 6					FG									
Oost-Bevelandpolder	38	400	9-10	5, 6	5, 6	slik		HVP (bid)	●●	FG	BVg								Beperkt toeg.
Oost-Bevelandpolder	37	375	8	5	5	slik				FG									Beperkt toeg.
Oost-Bevelandpolder	36	200	7	5	5	slik		HVP (bud)	●●	FG	PP								Beperkt toeg.
Wilhelminapolder	35	750	6	x	x	schor		HVP (bud)	●●	FG	PP								Beperkt toeg.
Wilhelminapolder	34	375	5	5	5	slik				FG									Beperkt toeg.
Wilhelminapolder	33	950	3-4	6	6	slik		HVP (bud, bid)	●●	FG			dammetjes						Beperkt toeg.
Wilhelminapolder	32	425	1-2	6	6	slik, strand				FG			voorm. veerdam + steiger						x

Tabel A

Noord-Beveland

		Algemeen		Natuur								Cultuurhistorie	Recreatie / Visserij		Wonen		Overig	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
Poldernaam	Vak-nr	Lengte vak (m)	Nr. Waardenburg	Natuurwaarde glooiing (type)	Natuurpotentie glooiing (type)	Natuurwaarden in vooren achterland	Natuurontw.-projecten	HVP	Foerageergebied	Broedgebieden	Extra kwetsbare broedplaatsen plevieren	Cultuurhistorische waarden	Recreatie algemeen	Duikplaats	Verharde weg voor auto en/of fiets op (buitenzijde) dijk	Zeegroente zeeas; Schelpdierpercelen	Hindergevoelige woon- & leefobjecten	Toegankelijkheid NB-gebied
Zandkreekdam	31	800	149	8	8	slik			FG				Zandkreekdam, sluis, belangrijk voor recreatievaart, weg over dam, vissen					Beperkt toeg. (deels)
Jonkvr. Annapolder/ Katspolder/ L. Abrahampolder	30	2350	42-48	5, 6, 7, 8	5, 6, 7, 8	slik		HVP (bud, bid)	•(•) FG	BVk	PPP	oude landbouwhaven	dijk redelijk goed toegankelijk, mosselperceel, vissen		perceel		'Annahoeve'	Beperkt toeg.
L. Abrahampolder	29	850	40-41	5	8	slik, strand (Katshoek)		HVP (bid)	•				dijk redelijk goed toegankelijk, mosselperceel	duikplaats		perceel		(Beperkt) toeg.
L. Abrahampolder	28	875	37-39	5, 6	(6), 7	slik						dammetjes, resten van muraltmuren op de dijk					Kats	Toeg.
haven Kats	27	haven	36a, havenmonding	6	6, 7								haven van Kats, dok	duikplaats			Kats	x
Oud-N.-Bevelandpld.	26	925	35-36	1	1	schor, slik (Slikken van Kats)		HVP (bud)	••	FG	PP						'Oosterstein'	Beperkt toeg.
Oud-N.-Bevelandpld.	25	800	34	1, 5	1, 5	slik (Slikken van Kats)		HVP (bud)	••	FG	PP						'Vredenhof'	Beperkt toeg.
Oud-N.-Bevelandpld.	24	500	33	6	7	slik (Slikken van Kats)		HVP (bud)	•	FG								Beperkt toeg.
Oud-N.-Bevelandpld.	23	1125	32	5, 6	(7), 8			HVP (bud)	•						Zeelandbrug			(Beperkt) toeg.
Oud-N.-Bevelandpld.	22	850	31	5	7, 8													Toeg.
Oud-N.-Bevelandpld.	21	750	30-31	5, 6	7, 8	slik						uitwateringssluis	haven van Colijnsplaat, trailerhelling		strand		Colijnsplaat	Toeg.
Oud-N.-Bevelandpld.	20	250	30	6	8	slik												Toeg.
Oud-N.-Bevelandpld.	19	425	28-29	5	6, 7	achterland natuur??						Oostnol, Westnol		duikplaats				Toeg.
Oud-N.-Bevelandpld.	18	1025	28	5	6	slik, achterland natuur??		HVP (bid)	•	FG			camping			zeeas; perceel	camping	Toeg.
Oud-N.-Bevelandpld.	17	600	24-25	1, 5, 6	1, 7	slik, achterland natuur	(Wanteskuupje)			FG		inlaag				zeeas		Toeg.
Oud-N.-Bevelandpld.	16	500	21-23	6	7	slik, achterland natuur, verlandde haven, oesterput	(Wanteskuupje)					nol		duikplaats		zeeas		Toeg.
Oud-N.-Bevelandpld/ Nw.-N.-Bevelandpld.	15	650	18-21	5	7	slik, binnenzijde dam schor, verlandde haven	(Wanteskuupje)	HVP (bud)	•			Glasjesnol, Oesterput, voorm. landbouwhaven	voorm. haven goed toegankelijk	duikplaats		zeegroente		Toeg.
Nw.-N.-Bevelandpld.	14	1175	17	5, 6	6	achterland natuur		HVP (bid)	••	BVg		inlaag	vissen					Toeg.
Nw.-N.-Bevelandpld.	13	550	16-17	6	6, 7					FG						perceel		Toeg.
Vlietepolder	12	950	12-15	6, 7	7, 8					FG		inlaag				perceel		Toeg.
Vlietepolder	11	300	11-12	6	7	smalle slik						Oostnol	vissen			zeeas	'Zeelucht'	Toeg.
Vlietepolder/ Thoorpolder	10	900	10-11	2, 6	3, 7	smalle slik		HVP (bid)	•	BVk		forse palenrij		duikplaats		zeeas		Toeg.
Thoorpolder	9	375	8b	1, 5	1, 6	smalle slik, achterland natuur		HVP (bid)	•			Westnol, inlaag						Toeg.
Thoorpolder	8	450	8	5	5	slik, achterland natuur						inlaag						Toeg.

Tabel A

Noord-Beveland

		Algemeen		Natuur								Cultuurhistorie	Recreatie / Visserij			Wonen	Overig	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
Poldernaam	Vak- nr	Lengte vak (m)	Nr. Waarden- burg	Natuur waarde glooiing (type)	Natuur- potentie glooiing (type)	Natuurwaarden in voor- en achterland	Natuurontw.- projecten	HVP	Foerageer- gebied	Broedge- bieden	Extra kwetsbare broedplaatsen plevieren	Cultuurhistorische waarden	Recreatie algemeen	Duikplaats	Verharde weg voor auto en/of fiets op (buitenzijde) dijk	Zeegroente zeeas; Schelpdierpe- rcelen	Hindergevoelige woon- & leefobjecten	Toeganke- lijkheid NB- gebied
Thoornpolder	7	500	7	6	6	strand (De Roompot), duinen		HVP (bid)				inlaag	strand, camping		zeeas		camping, de Roompot	Toeg.
Mariapolder	6	775	6	x	x	strand (De Roompot), duinen						inlaag	strand, camping		zeeas		camping	Toeg.
Mariapolder/ Anna- Frisopolder	5	1700	4-5	2, 6	2, 7								Sophia-haven		zeeas			x
Anna-Frisopolder	4	775	3	6	6	slik, achterland natuur		HVP (bid)				inlaag, forse palenrij			fiets	zeeas		Toeg.
Anna-Frisopolder	3	800	0-2	6, 7	6, 7	slik, strand						windmolens	camping				camping	Toeg.
Jacobapolder	2	475	-	x	x								Jacoba-haven				camping	Toeg. (deels)
Onrustpolder	1	375	-	x	x		damaanzet O'scheldekering *											x

Tabel B

Schouwen-Duiveland

1	2	3	4	5	6	7	8
Poldernaam	Dijknr	Nr. Waardenburg	Herstel natuurwaarden glooiingen (minimaal benodigd constructie-alternatief)	Verbetering natuurwaarden glooiingen (minimaal benodigd constructie-alternatief)	Geschikt voor "Groene dijk" (G) of "Kleidijs" (K)	Werkzaamheden ,buiten broedseizoen vogels	Recreatief medegebruik van onderhoudstrook buitenzijde dijk: N = niet gewenst i.v.m. verstoring vogels
Polder Burgh- en Westland	171a	57, 58, 59	geen voorkeur, voldoende, (redelijk) goed	voldoende, (redelijk) goed		BSg	
Haven Burghsluis	171b	56	voldoende, (redelijk) goed	(redelijk) goed			
Koudekerkse inlaag	171c	55	(redelijk) goed	(redelijk) goed		BSg	
Schelphoek	171d	53-54	geen voorkeur, voldoende, (redelijk) goed	geen voorkeur, voldoende, (redelijk) goed		BSg	N
Polder Schouwen	170	52	geen voorkeur	voldoende			
Wevers inlaag	169	50-51	geen voorkeur, voldoende, (redelijk) goed	voldoende, (redelijk) goed		BSg	N
Wevers/Flaauwers inlaag	168	49a/b	voldoende	(redelijk) goed		BSg	N
Flaauwers inlaag	167	48	voldoende	(redelijk) goed			N
Polder Schouwen	166	46-47	geen voorkeur, voldoende, (redelijk) goed	(redelijk) goed		BSg	N
Polder Schouwen	165	43a/b-45	geen voorkeur, voldoende, (redelijk) goed	(redelijk) goed			
Polder Schouwen	164	41-42	voldoende	(redelijk) goed			
Kisters inlaag	163	40a/b	voldoende, (redelijk) goed	(redelijk) goed		BSg, BSk	N
Kisters inlaag	162	39	geen voorkeur, voldoende	(redelijk) goed			N
Polder Schouwen	161	38	geen voorkeur	(redelijk) goed			
Cauwers inlaag	160	37	geen voorkeur, voldoende, (redelijk) goed	(redelijk) goed			
Cauwers inlaag	159	36	geen voorkeur	(redelijk) goed		BSg, BSk	N
Polder Schouwen	158	33-35	voldoende, (redelijk) goed	(redelijk) goed		BSk	N
Havenkanaal	157	31-32	voldoende (westzijde) (redelijk) goed (oostzijde)	(redelijk) goed			N
Zuidhoek	156	28-30	geen voorkeur, voldoende	(redelijk) goed		BSg	N
Z.Nieuwlandpolder/ Gouweveerpolder	155	21-28	geen voorkeur, voldoende	voldoende, (redelijk) goed		BSk	N (na De Val)
Gouweveerpolder	154	20	geen voorkeur	voldoende			N
Gouweveerpolder	153	19	geen voorkeur, voldoende	voldoende, (redelijk) goed			
Pld. Vierbannen	152	16-19	geen voorkeur, voldoende	voldoende, (redelijk) goed			
Pld. Vierbannen	151	15	geen voorkeur	voldoende, (redelijk) goed		BSg	N
Pld. Vierbannen	150	14	voldoende	voldoende	K met 148a en 149		N
Pld. Vierbannen/ Oosterlandpolder	149	13	geen voorkeur, voldoende	geen voorkeur, voldoende	K met 148a en 150	BSg	N
Oosterlandpolder/ Bruinispolder	148 a	11-12	geen voorkeur, voldoende	geen voorkeur, voldoende, (redelijk) goed	K met 149 en 150	BSg	N (oostelijke helft)
Oosterlandpolder/ Bruinispolder	148 b	8-10	geen voorkeur, voldoende, (redelijk) goed	voldoende, (redelijk) goed			N (alleen Wb-nummer 10, tot hoek)
Oosterlandpolder/ Bruinispolder	148 c	6-7	geen voorkeur, voldoende	voldoende, (redelijk) goed			
Oosterlandpolder/ Bruinispolder	148 d	1-5	?	?			

1	2	3	4	5	6	7	8
Poldernaam	Dijknr	Nr. Waardenburg	Herstel natuurwaarden glooiingen (minimaal benodigd constructie-alternatief)	Verbetering natuurwaarden glooiingen (minimaal benodigd constructie-alternatief)	Geschikt voor "Groene dijk" (G) of "Kleidiijk" (K)	Werkzaamheden buiten broedsseizoen vogels	Recreatief medegebruik van onderhoudstrook buitenzijde dijk: N = niet gewenst i.v.m. verstoring vogels
Grevelingendam	147	1-6	geen voorkeur, (redelijk) goed	geen voorkeur, (redelijk) goed			
Philipsdam	146	7-10	voldoende, (redelijk) goed	(redelijk) goed			
Philipsdam	145	?	geen voorkeur	voldoende			
Philipsdam	144	?	voldoende, (redelijk) goed	(redelijk) goed			
Philipsdam	143	?	(redelijk) goed	(redelijk) goed			
Philipsdam	142	?	voldoende	(redelijk) goed			
Philipsdam	141	?	voldoende	(redelijk) goed			
Philipsdam	140	?	voldoende	(redelijk) goed			
Philipsdam	139	?	voldoende	(redelijk) goed			N
Philipsdam	138	?	geen voorkeur	voldoende			N
Philipsdam	137	12	geen voorkeur	voldoende			N
Philipsdam	136	12	geen voorkeur	voldoende			N
Pr. Hendrikpolder/ Kramerspolder/ Anna Jacobapolder	135	21-24	-	-	G		N
Anna Jacobapolder	134	19-20	-	-		BSk	N
Anna Jacobapolder	133	18	-	-			N
Anna Jacobapolder	132	17	-	-	G		N
Willempolder	131	16	geen voorkeur, (redelijk) goed	(redelijk) goed			N
Willempolder	130	13-16	voldoende, (redelijk) goed	(redelijk) goed			
Anna Jacobapolder/ Abr. Wisselpolder	129	10-12	geen voorkeur	geen voorkeur	K met 128		N
Oudepolder	128	9-10	geen voorkeur, (redelijk) goed	geen voorkeur, (redelijk) goed	K met 129		N
Oudepld./Henriettepld./ Pr. Hendrikpolder	127	1-8	geen voorkeur, voldoende	voldoende, (redelijk) goed			
Krabbenkreekdam	126	geen nummer	-	-		BSk	

Tabel B

Tholen

1	2	3	4	5	6	7	8
Poldernaam	Dijknr	Nr. Waardenburg	Herstel natuurwaarden glooiingen (minimaal benodigd constructie-alternatief)	Verbetering natuurwaarden glooiingen (minimaal benodigd constructie-alternatief)	Geschikt voor "Groene dijk" (G) of "Kleidiijk" (K)	Werkzaamheden buiten broedseizoen vogels	Recreatief medegebruik van onderhoudstrook buitenzijde dijk: N = niet gewenst i.v.m. verstoring vogels
Van Haaftepolder	125	59	(redelijk) goed	(redelijk) goed		BSg	N
Van Haaftepolder	124	58	voldoende	(redelijk) goed	G met 122 en 123		N
Hollarepolder/Sluispolder/Joanna Mariapolder	123	57			G met 124 en 122	BSg	N
Joanna Mariapld/Suzannapolder	122	53-56	voldoende, (redelijk) goed	(redelijk) goed	G met 123 en 124		N (tot ingang haven)
Suzannapld/Anna Vosdijkpolder	121	50-52	voorkeur, voldoende, (redelijk) goed	(redelijk) goed			N (vanaf ca. kleine dammetje/nol)
Anna Vosdijkpolder	120	50	geen voorkeur	voldoende			N
Anna Vosdijkpolder/Moggershilpolder	119	47-49	geen voorkeur	geen voorkeur, voldoende			N
Moggershilpolder	118	47	geen voorkeur	geen voorkeur			N
Moggershilpolder/Oud Kempenshofstedepolder	117	46	geen voorkeur	voldoende			N
Oud Kempenshofstedepolder	116	45	voldoende	voldoende			
Margarethapolder	115	41-44	geen voorkeur, voldoende, (redelijk) goed	(redelijk) goed			
haven Stavenisse	114	40	(redelijk) goed	(redelijk) goed			
Stavenissepolder	113	39-40	(redelijk) goed	(redelijk) goed			
Stavenissepolder	112	39	(redelijk) goed	(redelijk) goed			
Stavenissepolder	111	37-38	voldoende	voldoende			
Stavenissepolder	110	36	voldoende	(redelijk) goed			N
Stavenissepolder	109	35	geen voorkeur	(redelijk) goed			N
Stavenissepolder	108	34	geen voorkeur	geen voorkeur			N
Stavenissepolder	107	33	geen voorkeur	geen voorkeur			N
Stavenissepolder	106	31-32	geen voorkeur	geen voorkeur			N
Noordpolder	105	30	geen voorkeur	geen voorkeur			N
Noordpolder	104	29-30	geen voorkeur	geen voorkeur			N
Noordpolder	103	28-29	geen voorkeur	voldoende, (redelijk) goed			N
Noordpolder	102	26-27	geen voorkeur	geen voorkeur, voldoende			N
Oudelandpolder	101	25	geen voorkeur	geen voorkeur			N
Oudelandpolder	100	24	geen voorkeur	geen voorkeur	K met 99		N
Muijepolder	99	23	geen voorkeur	geen voorkeur	K met 100		N
Muijepolder	98	22	geen voorkeur	geen voorkeur			N
Muijepolder	97	20-21	geen voorkeur	geen voorkeur	K met 96		N
Pluimpot	96	20	voldoende	voldoende	K met 97		
Geertruidapolder	95	20	(redelijk) goed	(redelijk) goed		BSg	
Scherpenissepolder	94	20	voldoende	voldoende, (redelijk) goed			
Scherpenissepolder	93	18-19	voldoende, (redelijk) goed	(redelijk) goed			
Scherpenissepolder	92	17	voldoende, (redelijk) goed	(redelijk) goed			
Scherpenissepolder	91	12-16	voldoende, (redelijk) goed	(redelijk) goed			
Poortvlietpolder/ Kl. van Steelandpolder	90	11	(redelijk) goed	(redelijk) goed			
Kl. van Steelandpolder/ Nw-Strijepolder	89	7-10	voldoende, (redelijk) goed	(redelijk) goed			
Schakerloopolder	88	6-7	geen voorkeur, (redelijk) goed	voldoende, (redelijk) goed		BSg	

Tabel B

Zuid-Beveland

1	2	3	4	5	6	7	8
Poldernaam	Dijknr	Nr. Waardenburg	Herstel natuurwaarden glooiingen (minimaal benodigd constructie-alternatief)	Verbetering natuurwaarden glooiingen (minimaal benodigd constructie-alternatief)	Geschikt voor "Groene dijk" (G) of "Kleidijs" (K)	Werkzaamheden buiten broedseizoen vogels	Recreatief medegebruik van onderhoudsstrook buitenzijde dijk: N = niet gewenst i.v.m. verstoring vogels
Oesterdam	87	2-8	(redelijk) goed	(redelijk) goed			
Oesterdam	86	2-8	geen voorkeur, voldoende, (redelijk) goed	(redelijk) goed			
Oesterdam	85	2-9	voldoende	(redelijk) goed			
Oesterdam	84	10	geen voorkeur	(redelijk) goed			
Oesterdam	83	10	geen voorkeur	(redelijk) goed			
Oesterdam	82	10-11	voldoende	(redelijk) goed			
Oesterdam	81	11	voldoende	(redelijk) goed			
Oesterdam	80	12	geen voorkeur	(redelijk) goed			
Oesterdam	79	13	voldoende	voldoende			N
Oesterdam	78	13-14	-	-			N
Oesterdam	77	14	-	-	G met 76		N
Eerste Bathpolder	76	69-70	-	-	G met 77		N
Eerste Bathpolder	75	69	-	-	G		N
Eerste Bathpolder	74	68	-	-	G met 73		N
Tweede Bathpolder	73	67	-	-	G met 74		N
Tweede Bathpolder	72	66-66a	-	-			N
Tweede Bathpolder	71	65-65a	-	-	G met 70		N
Oostpolder	70	64	-	-	G met 71		N
Oostpolder	69	63	-	-			N
Oostpolder	68	63	-	-			N
Karelpolder	67	62	geen voorkeur	(redelijk) goed			N
Karelpolder	66	61	geen voorkeur	(redelijk) goed			N
Nieuwlandepolder	65	59a-60	voldoende	(redelijk) goed			N
Nieuwlandepolder	64	59-59a	voldoende, (redelijk) goed	(redelijk) goed			N
Pieterspolder	63	58	(redelijk) goed	(redelijk) goed			N
Nieuw Olzendepolder/ Molenpolder	62	54-57	geen voorkeur, (redelijk) goed	geen voorkeur, (redelijk) goed			N
Molenpolder	61	51-53	-	-			N
?	60	46-50	voldoende, (redelijk) goed	(redelijk) goed			
Burenepolder	59	44-45	geen voorkeur	geen voorkeur			
De Breede Watering	58	41-43a	voldoende, (redelijk) goed	(redelijk) goed			
De Breede Watering	57	40	(redelijk) goed	(redelijk) goed		BSk	N
De Breede Watering	56	38-39	(redelijk) goed	(redelijk) goed		BSk	N
De Breede Watering	55	-	-	-			
De Breede Watering	54	34-35	voldoende	(redelijk) goed			
De Breede Watering	53	34-35	(redelijk) goed	(redelijk) goed			
De Breede Watering	52	29-32	voldoende, (redelijk) goed	(redelijk) goed			
De Breede Watering	51	29-32	voldoende, (redelijk) goed	(redelijk) goed			
De Breede Watering	50	29-32	voldoende, (redelijk) goed	(redelijk) goed			
De Breede Watering	49	39-32	voldoende, (redelijk) goed	(redelijk) goed			
De Breede Watering	48	26b-27	geen voorkeur, voldoende, (redelijk) goed	(redelijk) goed			
De Breede Watering	47	24-26b	voldoende, (redelijk) goed	(redelijk) goed		BSk	
De Breede Watering	46	22-24	voldoende, (redelijk) goed	(redelijk) goed			
De Breede Watering	45	18c-21	geen voorkeur, voldoende	geen voorkeur, voldoende			N (huidig fietspad ongewenst)
Wilhelminapolder	44	18a-18b	geen voorkeur	geen voorkeur			N (huidig fietspad ongewenst)
ingang Havenkanaal	43	17	voldoende	(redelijk) goed			
Wilhelminapolder	42	16	voldoende	voldoende			
Wilhelminapolder	41	15-16	voldoende	voldoende			
Oost-Bevelandpolder	40	12-14	geen voorkeur, voldoende	geen voorkeur, (redelijk) goed			N
Oost-Bevelandpolder	39	11	geen voorkeur, voldoende	geen voorkeur, voldoende			N
Oost-Bevelandpolder	38	9-10	geen voorkeur, voldoende	geen voorkeur, voldoende	K met 37	BSg	N

Tabel B

Zuid-Beveland

1	2	3	4	5	6	7	8
<i>Poldernaam</i>	<i>Dijknr</i>	<i>Nr. Waardenburg</i>	<i>Herstel natuurwaarden glooiingen (minimaal benodigd constructie-alternatief)</i>	<i>Verbetering natuurwaarden glooiingen (minimaal benodigd constructie-alternatief)</i>	<i>Geschikt voor "Groene dijk" (G) of "Kleidiijk" (K)</i>	<i>Werkzaamheden buiten broedseizoen vogels</i>	<i>Recreatief medegebruik van onderhoudstrook buitenzijde dijk: N = niet gewenst i.v.m. verstoring vogels</i>
Oost-Bevelandpolder	37	8	geen voorkeur	geen voorkeur	K met 38		N
Oost-Bevelandpolder	36	7	geen voorkeur	geen voorkeur			N
Wilhelminapolder	35	6	-	-			N
Wilhelminapolder	34	5	geen voorkeur	geen voorkeur			N
Wilhelminapolder	33	3-4	voldoende	voldoende			N
Wilhelminapolder	32	1-2	voldoende	voldoende			N

Tabel B

Noord-Beveland

1	2	3	4	5	6	7	8
Poldernaam	Dijknr	Nr. Waardenburg	Herstel natuurwaarden glooiingen (minimaal benodigd constructie-alternatief)	Verbetering natuurwaarden glooiingen (minimaal benodigd constructie-alternatief)	Geschikt voor "Groene dijk" (G) of "Kleidijk" (K)	Werkzaamheden buiten broedseizoen vogels	Recreatief medegebruik van onderhoudstrook buitenzijde dijk: N = niet gewenst i.v.m. verstoring vogels
Zandkreekdam	31	49	(redelijk) goed	(redelijk) goed			
Jonkvr. Annapolder/ Katspolder/ L. Abrahampolder	30	42-48	geen voorkeur, voldoende, (redelijk) goed	geen voorkeur, voldoende, (redelijk) goed		BSk	N
L. Abrahampolder	29	40-41	geen voorkeur	(redelijk) goed			N (tot dam rand Katshoek)
L. Abrahampolder	28	37-39	geen voorkeur, voldoende	(redelijk) goed			
haven Kats	27	36a, havenmonding	voldoende	voldoende, (redelijk) goed			
Oud-Noord-Bevelandpolder	26	35-36	geen voorkeur	geen voorkeur			N
Oud-Noord-Bevelandpolder	25	34	geen voorkeur	geen voorkeur			N
Oud-Noord-Bevelandpolder	24	33	voldoende	(redelijk) goed			N
Oud-Noord-Bevelandpolder	23	32	geen voorkeur, voldoende	(redelijk) goed			N (tot Zeelandbrug)
Oud-Noord-Bevelandpolder	22	31	geen voorkeur	(redelijk) goed			
Oud-Noord-Bevelandpolder	21	30-31	geen voorkeur, voldoende	(redelijk) goed			
Oud-Noord-Bevelandpolder	20	30	voldoende	(redelijk) goed			
Oud-Noord-Bevelandpolder	19	28-29	geen voorkeur	voldoende, (redelijk) goed			
Oud-Noord-Bevelandpolder	18	28	geen voorkeur	voldoende			
Oud-Noord-Bevelandpolder	17	24-25	geen voorkeur, voldoende	geen voorkeur, (redelijk) goed			
Oud-Noord-Bevelandpolder	16	21-23	voldoende	(redelijk) goed			
Oud-Noord-Bevelandpolder/ Nieuw-Noord-Bevelandpolder	15	18-21	geen voorkeur	(redelijk) goed			
Nieuw-Noord-Bevelandpolder	14	17	geen voorkeur, voldoende	voldoende		BSg	N
Nieuw-Noord-Bevelandpolder	13	16-17	voldoende	voldoende, (redelijk) goed			N
Vlietpolder	12	12-15	voldoende, (redelijk) goed	(redelijk) goed			
Vlietpolder	11	11-12	voldoende	(redelijk) goed			
Vlietpolder/ Thoorpolder	10	10-11	voldoende	(redelijk) goed		BSk	
Thoorpolder	9	8b	geen voorkeur	geen voorkeur, voldoende			N (tot en met uitloophoek Westnol)
Thoorpolder	8	8	geen voorkeur	geen voorkeur			
Thoorpolder	7	7	voldoende	voldoende			
Mariapolder	6	6	-	-			
Mariapolder/ Anna-Frisopolder	5	4-5	voldoende	voldoende, (redelijk) goed			
Anna-Frisopolder	4	3	voldoende	voldoende			
Anna-Frisopolder	3	0-2	voldoende, (redelijk) goed	voldoende, (redelijk) goed			
Jacobapolder	2	-	-	-			
Onrustpolder	1	-	-	-			